

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. III. An Pater & Filius propriè sint, dicantur que unum spiritûs Sancti principium?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

ARTICULUS III.

An Pater & Filius proprie sint, dicanturque unum Spiritus Sancti principium?

Ratio dubitandi est, quia licet in Patre & Filio sit una virtus spirativa, sunt tamen duo supposita spirantia, & per se ad spirandum requisita: Ergo vel dicendi sunt duo principia, & non unum Spiritus Sancti principium, vel unum & duo. Consequentia probatur: Ad actionem enim non solum concurrunt principium quo, sed etiam suppositum agens ut quod: Ergo si Pater & Filius sint plura supposita spirantia ut quod, dici debent plura principia, & non unum, vel ad minus unum & plura; primum, ratione unitatis virtutis; secundum, ratione pluralitatis suppositorum.

77.

Hoc argumento convicti Durandus & Gregorius docuere Patrem & Filium duo Spiritus Sancti principia posse dici: Gabriel verò & Okam unum & plura.

Sed hæc sententia, ut erronea vel temeraria, communiter rejicitur, præsertim ob definitionem Concilii Lugdunensis, relata in cap. *fideli de sum. Trinit. & fide Cathol.* in sexto, ubi damnantur illi, qui temerario ansu asserere presumpserint, quod Spiritus Sanctus à Patre & Filio, tanquam ex duobus principis, & non tanquam ex uno procedat. Item in Florentino in literis sanctæ unionis, duo ab omnibus Christianis tanquam de fide credenda sanciantur: primum, quod Spiritus Sanctus à Patre & Filio producitur: secundum, quod ex utroque, tanquam ab uno principio, & unice spiratione procedit. Ubi particula illa, *tanquam*, non est diminutiva, ut dicit Gregorius, sed expressiva, seu explicativa: sicut cum Joann. 1. dicitur: *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à Patre.*

78.

Eadem veritas suaderi potest duplici ratione D. Thomæ *hic art. 4.* Prima est, quia Pater & Filius in omnibus sunt unum, in quibus non obviat relationis oppositio: At in hoc quod est esse Spiritus Sancti principium, non opponuntur relativè: Ergo sunt unum principium.

79.

Secunda ratio sumitur ex differentia, quæ inter nomen substantivum & adjectivum reperitur: primum enim, quia formam per modum per se stantis significat, ad sui pluralitatem petit pluralitatem formæ significatæ; adjectivum verò, quia significat formam ut secum non afferentem proprium suppositum, sed ut alteri adjacentem, numerum non à forma, sed à subjectis accipit: At hoc nomen, *principium Spiritus Sancti*, substantivum est, & forma significata (virtus scilicet spirativa) non pluralitatur in Patre & Filio, sed unica in illis est, sicut & unica essentia ac voluntas: Ergo Pater & Filius sunt, & dici debent, non duo principia Spiritus Sancti, sed cum proprietate unum.

80.

Ad rationem verò dubitandi Molina *hic disp. 2.* Nazarius *controv. 2.* & Becanus *tract. de Trinit. cap. 6.* respondent principium spirativum non supponere immediate pro Patre & Filio, sed pro Spiratore ut quod, utriusque communi, & ratione ab illis distincto, consistente in relatione spirationis, subsistente ut quod in natura & voluntate divina. Uode sicut non obstante quod tres personæ divinæ personalitate distinguantur, dicuntur unus Deus, & unus Creator; eò quod

K k 3 hie

Respondeo distinguendo Antecedens: posset A
procedere Spiritum Sanctum, qui esset ejusdem
rationis adæquatè cum Spiritu Sancto, qui de fa-
cto datur, nego Antecedens; qui non esset adæ-
quatè ejusdem rationis, transeat Antecedens, &
distinguo Consequens: Ergo procedere à duabus
personis non est de ratione Spiritus Sancti, adæ-
quatè considerari nego: in adæquatè considerati,
concedo. Solutio patet ex supra dictis; si enim
Spiritus Sanctus à solo Patre procederet, caretet
aliqua proprietate personali, quam habet ex vi
sue processionis, scilicet esse terminum mutui
amoris, & suavisimum duarum personarum ne-
cium & olculum.

Inhabis: In data hypothese Spiritus Sanctus
maneret terminus mutui amoris: Ergo esset ejus-
dem rationis adæquatè cum Spiritu Sancto, qui
de facto datur. Antecedens probatur: quia pro-
cederet ex amore, quo Pater & Spiritus Sanctus
se mutuo diligunt: Ergo procederet ut termi-
nus mutui amoris.

Respondeo negando Antecedens. Ad proba-
tionem, distinguo Antecedens: procederet ex a-
more, quo Pater & Spiritus Sanctus se mutuo
diligunt, quatenus esset Patris subjective, &
Spiritus Sancti objective, concedo Antecedens:
quatenus esset utriusque subjective, seu princi-
pative, nego Antecedens, & Consequentiam,
Amor enim solum intelligitur mutuo adæquatè,
quando est subjective seu principiative à duobus
suppositis se diligentibus, non verò quando est
mutuo principiative, & objective solum alterius.

Opponitur tertiò: Ratio mutui nullam addit
perfectiorem ad amorem divinum: Ergo ex eo,
quod Spiritus Sanctus petat procedere ex a-
more patris illi, non testè infertur, postulare per
se procedere ex amore mutuo, quo se diligunt
Pater & Filius. Antecedens probatur: Nam ra-
tio mutui solum addit vel relationem rationis,
vel relationes reales personales: At relatio ratio-
nis perfectio non est; relationes etiam personales
perfectiorem essentiam non addunt, ut disp. 3. vi-
dimus: Ergo ratio mutui nihil addit perfectiõnis
ad amorem divinum essentialem.

Respondeo primò, quod licet ratio mutui non
addat perfectiõnem, addit tamen modum perfec-
tionis amoris essentiali, & illius complementum;
& hoc sufficit, ut Spiritus Sanctus per se proce-
dere petat ex amore mutuo; quia procedere de-
bet ex amore essentiali, ut completo, & termina-
to, & quasi affecto modo sibi debito. Sicut in
Tractatu de Beatitude docent nostri Thomi-
stæ, quod licet relationes divinæ perfectiõnem
ad essentiam non addant, non tamen foret bea-
tudo illi, qui essentiam divinam videret sine perso-
na, dato per impossibile quod ita contingeret:
quia de ratione beatitudinis est, non solum per-
fectiõnes divinas videre, sed etiam illarum mo-
dos, & ad illas prout sunt in se terminari.

Respondeo secundò cum Salmanticensibus
hic disp. 15. dubio 5. quod licet relationes & ratio
mutui non addant ad amorem essentialem per-
fectiõnem entitative, addunt tamen explicativè,
& arguivè: quia si Deo non convenirent, ex hoc
neguereetur in illo alicujus perfectiõnis defectus.
Unde cum Spiritus Sanctus petat procedere ex
amore essentiali, ut explicante omnem perfec-
tiõnem, petit procedere ab illo, ut terminato
& modificato relationibus paternitatis, & filia-
tionis, & per consequens ex amore mutuo Pa-
tris & Filii.

hic Deus ut subsistens, unus sit, & illis communis: ita Pater & Filius sunt unum Spiritus Sancti principium, quia in una ratione Spiratois subsistentis ut quod conveniunt.

81. Hæc tamen solutio & doctrina displicet communiter nostris Thomistis. Et rejicitur primò, quia D. Thomas hic art. 4. ut salvet, Patrem & Filium esse unum principium spirativum, non recurrit ad unum subsistens, distinctum ratione à Patre & Filio, sed ad unam virtutem spirativam, ut constabit ex infra dicendis.

82. Secundò, quia idem S. Doctor ibidem in respons. ad 4. docet in hac propositione, *Pater & Filius sunt unum principium Spiritus Sancti*, prædicatum non habere determinatam suppositionem: At si daretur hic Spiratois communis, subsistens ut quod, pro quo ly principium supponeret, prædicatum determinatâ suppositione gauderet; sicut prædicatum hujus propositionis, *Tres personæ sunt hic Deus*, determinatè supponit, quia pro priori ad relationes Deitas subsistit ut quod: Ergo D. Thomas non admittit unum subsistens distinctum ratione à Patre & Filio.

83. Tertio, idem Doctor angelicus in 1. dist. 11. *quæst. 1. artic. 4. ad 2.* inter creationem & spirationem hoc discrimen constituit, quòd illa est actio naturæ, ista verò personalis: At prima, quia non est notionalis seu personalis, petit pro principio subsistens ut quod, toti Trinitati commune: Ergo quia spiratio est notionalis ac personalis, petit à persona solùm provenire; & consequenter subsistens commune Patri & Filio non poterit esse principium spirans ut quod.

84. Quarto, spiratio activa non affert secum propriam subsistentiam: Ergo principium spirativum non est unum subsistens distinctum virtualiter à Patre & Filio. Consequentia patet, Antecedens probatur. Subsistentia dupliciter accipitur, vel pro perfectate opposita dependentiæ ab alio, ut sustentante, vel pro perfectate opposita communicationi, ut supra ostentum est: At relatio spirationis ratione sui formaliter non est subsistentia in priori acceptione; cum (ut ibidem demonstravimus) aliæ relationes ratioe sui subsistentiæ sic acceptæ non gaudeant; sed solùm ratione essentiæ, quæ in illis includitur; nec etiam in secunda acceptione, aliàs esset personalitas: Ergo &c.

85. Denique, Pater in Divinis est primum spirandi principium: At si daretur subsistens commune spirans ut quod, virtualiter à Patre & Filio distinctum, Pater non esset primum spirandi principium, sed potius illud commune subsistens: Ergo &c. Hæc ergo solutio rejicitur.

86. Ad rationem dubitandi respondeo, concessio Antecedens, negando Consequentiam. Ad cujus probationem, nego etiam Consequentiam, ob rationem traditam, probando nostram sententiam: quia scilicet principium, nomen substantivum est, & idcirco ad sui pluralitatem multiplicationem formæ desiderat. Quia ergo, etsi duo sint supposita, est tamen una virtus spirativa, de formali significata nomine principii spirativi, hinc fit, quòd Pater & Filius non dicantur duo principia spirativa, propter suppositorum pluralitatem; sed unum, propter unitatem spirativæ virtutis. Sicut tres personæ SS. Trinitatis appellari non possunt plures Dii: quia licet sint plura supposita, forma tamen significata hoc nomine, *Deus*, scilicet Deitas, seu natura divina, una est in illis & immultiplicata.

Dices, si plures personæ divinæ eandem humanitatem assumerent, dicerentur plures homines, ut docet Cajetanus 3. parte *quæst. 3. art. 6. & 7.* Ergo licet unica sit virtus spirativa in Patre & Filio, poterunt tamen, propter suppositorum pluralitatem, plura principia appellari.

Respondeo primò negando Antecedens: hæc enim sententia Cajetani rejicitur communiter à Thomistis in Tractatu de Incarnatione, ubi docent, quòd si plures personæ divinæ unam naturam assumerent, vel una persona plures naturas, non essent plures homines, sed unus; de quo ibidem dicemus.

Respondeo secundò, dato Antecedente, negando Consequentiam & paritatem. Nam qui sententiam Cajetani tenent, fundatur in eo quòd iste terminus, *homo*, dictus de divinis personis, habet proprietates aliquas termini adjectivi; quia humanitas eis adveniret, absque identitate cum illis; principium autem de Patre & Filio, & Deus de tribus personis, subsistantibus omnino dicuntur, & ideo dispar est ratio.

Dices rursus: Quando dicitur quòd Pater & Filius sunt unum principium Spiritus Sancti, non potest assignari aliquid, pro quo supponat ly unum principium: Ergo vel non sunt unum principium, vel saltè admitti debet Spiratois communis subsistens, pro quo supponat, ut docent Molina & Nazarius, Consequentia patet, Antecedens probatur. Ly unum principium non supponit pro Patre, aliàs falso de Filio diceretur; nec pro Filio, aliàs non posset verè affirmari de Patre; nec pro utroque simul, aliàs de nullo illorum seorsim posset enunciari: Ergo nihil pro quo supponat assignari potest; præterquam, si hinc Spiratois communis subsistentia denegetur.

Respondeo negando Antecedens, ad cujus probationem dicendum est, in hac propositione *Pater & Filius sunt unum principium Spiritus Sancti*, ly unum principium, supponere pro Patre & Filio copulativè, seu collectivè; ex quo non sequitur, non posse verè affirmari de Patre & Filio seorsim: nam quando de illis sic prædicatur, non supponit collectivè pro utroque, sed pro subsistente in virtute spirativa, communi utrique communitate reali ex parte virtutis, & communitate solùm per rationem ex parte subsistentiæ, non verò reali, ut existimat Molina & Nazarius. Quod rectè declarat exemplum hujus propositionis: *Pater & mater sunt causa filii*: in qua prædicatum pro utroque parente supponit, quia uterque ad generationem filii requiritur. In his tamen propositionibus: *Pater est causa filii*: *mater est causa filii*: prædicatum non supponit collectivè pro utroque, sed pro principio filii absente ab activo & passivo.

Ex quo intelliges, quòd dum S. Thomas hic art. 4. ad 4. dicit prædicatum hujus propositionis: *Pater & Filius sunt unum principium Spiritus Sancti*: non habere suppositionem determinatam, sed confusam pro duabus personis; non sumit ibi suppositionem confusam in rigore dialectico, sicut quando dicitur, *alter oculus est necessarius ad videndum*; sed per suppositionem confusam, intelligit copulativam, seu collectivam; & solùm intendit docere, quòd sumendum principium Spiritus Sancti adæquatè, ut dicitur virtutem spirativam, & omnem conditionem ad spirandum necessariam, non supponit determinatè pro Patre, nec determinatè pro Filio, sed pro

Disp. 5.
art. 1.

pro Patre & Filio, per modum cuiusdam colle-
ctionis. Sicut in creatis quando dicitur, quod pa-
ter & mater sunt causa filii: si ly, causa, sumatur
ad quantum pro principio totali & ad quantum gene-
rationis, nec pro solo patre, nec pro sola matre
supponit, sed pro utroque parente, per modum
collectionis. Ita enim se explicat S.
Doctor ibidem in respons. ad 6. ubi ait,
quod ly, principium, supponit confuse & indistincte
pro utroque persona simul.

Ex dictis colliges, quod licet Pater & Filius
non possint dici duo Spiratores, possunt tamen
duo Spirantes appellari: quia ut ait S. Thomas
ibidem supra in respons. ad 7. Spirans, nomen adjecti-
vum est, Spirator vero, substantivum: unde Pater &
Filius sunt duo Spirantes, propter pluralitatem supposi-
tionum, non autem duo Spiratores, propter unam Spira-
tionem. Et in hoc sensu ibidem docet intelligen-
dum esse Hilarium, cum dixit 1. de Trinit. spiri-
tum sanctum esse à Patre & Filio auctoribus: ubi enim
ponitur substantivum pro adjectivo.

Ad complementum hujus disputationis, quaeres
primò, quam relationem potentia spirativa de
connotato importet? an relationem spirationis,
an verò relationem Paternitatis & Filiationis?
Respondeo illam de connotato importare rela-
tionem Spiratoris, paternitatem verò & filia-
tionem esse solum conditiones requisitas in prin-
cipio Spirante ut quod. Ita intelligitur ex D.
Thomas hic art. 2. ad 1. ubi ait, si attendatur vir-
tas spirat. p. Spiritus Sanctus procedit à Patre & Fi-
lio, in quantum sunt unum in virtute spirativa, qua
procedendo significat naturam cum proprietate. Ut
natura in quantum natura, quoniam esset illa proprietate,
subsisteret; neque isti inveniuntur unam proprietatem
esse ad unum suppositum, in quibus est una natura. Qui-
bus verbis manifestè declarat, quod proprietate
illa, quam importat virtus spirativa simul cum
natura, est relatio spirationis activæ: quia illa
sola est communis Patri & Filio.

Ratio etiam id suadet: id enim est connota-
tum à principio quo productivo, quo principi-
um quod respicit terminum productum; cum nõ
possit principium intelligi sine ordine ad termi-
num: Ac Pater & Filius non respiciunt Spiritum
sanctum per paternitatem & filiationem, sed per
relationem Spiratoris: Ergo non paternitas &
filiatio, sed relatio Spiratoris connotatur à prin-
cipio quo spirativo.

Præterea, si potentia spirativa paternitatem
& filiationem de connotato importaret, non esset
communis Patri & Filio: quia nulli ex illis ada-
equatum illius connotatum competeret nam nec
Pater filiationem, nec Filius paternitatem competit.

Dices: Spiritus sanctus per se procedit ex a-
more merito, ut articulo præcedenti ostendimus:
Sed amor non potest esse mutuus nisi paternitas
& filiationem in principio spirativo intelligantur:
Ergo paternitatem & filiationem de connotato
importat.

Respondeo distinguendo Minorem: nisi in
principio spirativo intelligantur in principio
spirativo ut quod, concedo Minorem: in prin-
cipio spirativo ut quo, nego Minorem, & Con-
sequentiã. Ut enim amor sit & intelligatur
mutuus, sufficit quod paternitas & filiationem sint
conditiones requisitæ in principio spirante ut
quod, non autem requiritur quod sint connota-
tum seu complementum potentia spirativa, seu
principii spirativi ut quo.

Dices rursus: Relatio solum ponitur ex parte

A principii, ut aliquo modo realiter distinguatur à
termino: Sed per paternitatem & filiationem
principium spirativum sufficienter à Spiritu san-
cto distinguitur: Ergo per illas sufficienter com-
pletur in ratione principii.

Respondeo primò negando Majorem: nam
etiam relatio ponitur ex parte principii, ut ter-
minum sub ratione producti respiciat, quod per
paternitatem & filiationem principium spirati-
vum habere non potest.

Secundò respondeo negando Minorem: licet
enim per paternitatem & filiationem Pater & Fi-
lius realiter à Spiritu sancto distinguantur, illa
tamen distinctio est solum radicalis, & veluti in-
choativa; quia non provenit à paternitate &
filiationem, nisi quatenus radicaliter continent
Spirationem; unde ista adhuc requiritur, ut for-
maliter & complete à Spiritu sancto distinguan-
tur.

Quæres secundò, ex quorum amore Spiritus
sanctus procedat?

Hujus quaestioni resolutio facile haberi potest ex
dictis supra de Processione Verbi: unde breviter
respondetur, Spiritum sanctum procedere ex a-
more omnium quæ sunt formaliter in Deo, id est
essentiæ, attributorum, & personarum; non verò
ex amore creaturarum, sive possibilium, sive
existentium, sive futurarum, quæ in Deo emi-
nenter tantum continentur.

Prima pars hujus responsionis patet, nam Spi-
ritus sanctus procedit ex amore perfectissimo:
Sed amor perfectissimus est amor omnium quæ
sunt formaliter in Deo: Ergo Spiritus sanctus
procedit ex amore omnium quæ sunt formaliter
in Deo; hoc est essentiæ, attributorum, & perso-
narum.

Secunda verò probatur: Creaturæ possibile
non sunt diligibiles à Deo, vel eò quod in statu
meræ possibilitatis omni bonitate careant, ut a-
liqui existimant: vel qui licet gaudeant bonita-
te transcendentali, quæ dicit integritatem in pro-
prio ordine, carunt tamen bonitate formali, quæ
consistit in convenientia respectu alterius, ut alii
probabilius sentiunt: de quo diximus in Tracta-
tu de Voluntate Dei.

Tertia etiam pars ostenditur: Processio Spi-
ritus sancti est naturalis & necessaria: Sed amor
creaturarum, sive existentium, sive futurarum,
est liber: Ergo non potest per se concurrere ad
processionem Spiritus sancti, sed ad illam merè
per accidens & concomitanter se habet; sicut di-
ximus de scientia futurorum contingentium in
ordine ad productionem Verbi, Unde quando S.
Thomas hic art. 2. ad 3. ait: Sicut Pater dicit se, &
omnes creaturam, Verbo quod genuit, ita diligit se &
omnem creaturam, Spiritu sancto: solum intendit,
quod sicut cognitio productiva Verbi, concomi-
tanter se extendit ad creaturas existentes & fut-
uras; ita amor quo Spiritus sanctus producit, &
concomitanter ad illas terminatur. Quod etiam
significare voluit D. Bernardus, cum in Tractatu
de vita solitaria docuit, quod in osculo Patris &
Filii, ex quo Spiritus sanctus procedit, mediam
quodammodo se invenit anima sancta. Per hoc
enim solum intendit, quod eodem amore & o-
sculo, quo Pater & Filius Spiritum sanctum
producent, electos suos secundariò, vel
concomitanter diligunt, & veluti
osculantur.

98.

Disp. 2.
art. 4.
q. 3.

DIGRESSIO PRIMA

De tribus Nominibus Spiritui Sancto propriis.

Qualibet ex personis divinis tria sibi propria habet & peculiaris nomina; Patris, Ingentis, & tonalis principii, prima; Filii, Verbi, & Imaginis, secunda; Spiritus Sancti, Amoris, & Doni, tertia. De primo tertiae personae nomine agit D. Thomas *quest. 36. art. 1. de aliis vero quest. 37. & 38.* Nos vero de illis in hac Digressione breviter differemus.

S. I.

Cur tertia sanctissime Trinitatis persona Spiritus Sanctus appelletur.

99. Variæ solent hujus nominis assignari rationes. Prima sumitur ex D. Thoma 4. contra Gent. cap. 19. ubi sic discurre: *Quia amatum in voluntate existit, ut inclinans, & quodammodo impellens intrinsecus amantem in ipsam rem amatam, impulsus autem rei viventis ab interiori, ad spiritum pertinet; convenit Deo per modum amoris procedenti, ut spiritus dicatur, ejus spiratione quasi quoddam aspiratione existente. Hinc est quod Apostolus spiritui & amori impulsum quemdam attribuit: dicitur enim ad Rom. 8. Qui spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt. Et 2. ad Corinth. 5. Charitas Christi urget nos.*

100. Adde quod Spiritus Sancti processio plures & egregias cum respiratione nostra habet similitudines & analogias. Sicut enim ab interiori corporis, nempe à corde, pulmone, & visceribus, respiratio provenit; ita & dilectio quæ Spiritus Sanctus procedit, intima ac visceralis est, & ex infinita Patris ac Filii beatitudine proveniens. Sicut respiratio à calore cordis causatur, ita & divina illa spiratio ex infinito charitatis ardore procedit. Sicut respiratio continua est, & nunquam interruptitur, quando homo vivit; ita & suavissima illa Patris & Filii dilectio & spiratio, æterna est, & omnis successione ac vicissitudinis experta. Sicut respiratio est actio maximè vitalis, & vitæ corporeæ conservativa; ita & illa dilectio est perfectissima vitæ divinæ operatio. Unde Athanasius relatus à D. Thoma opusc. 1. cap. 7. de Arianis loquens, qui negabant Filium & Spiritum Sanctum esse consubstantiales Patri, sic ait: *Mutum faciunt Patrem & sine verbo, qui omnibus rationalibus facultatem dedit loquendi. Mortuum etiam ipsum Patrem dicunt, & expertem viventis naturæ, in quantum scilicet negant Spiritum Sanctum coessentialem Patri. Illi concinit Cornelius Mustus, dum in libro de divina Historia hæc scribit: An non habet Verbum Deus, ut sit mutus? An non habet Spiritum, ut sit mortuus? Loquitur Deus, & erudit Verbum: vivit Deus, & spirat Spiritum. Verè inquam spirat, non emittit solum, sed attrahit & retinet. Si homo emitteret spiritum, & non attraheret, non viveret. Porro alium aërem attrahit, alium remittit; sic spirat, ut respiret. At verò Deus eundem Spiritum à se emittit, & in seipso retinet: adeoque non tantum spirat, sed etiam respiret. Denique sicut respiratio fovet calorem nativum, & nimium cordis ac pulmonum ardorem, dulci refrigerio temperat: ita Spiritus Sanctus in nobis ardorem concupiscentiæ refrigerat,*

A & divini amoris calorem & flammam, suavissimo suarum inspirationum statu nutrit & fovet. Unde ab Ecclesia, in *astu temperis, ac dulci refrigerium* appellatur.

Itaque cum tertia sanctissimæ Trinitatis persona, à Patre & Filio, ut suavissimus utriusque halitus, & aura lenis procedat; ejus processio, spiratio convenienter appellatur, & illi nomen Spiritus rectè convenit: præsertim cum sit veluti osculum Patris & Filii, ut infra ex D. Bernardo referemus. Sicut enim personæ se seculantes spiritum & halitum e corde emittunt, & immittuntur ad invicem; ita Pater osculando Filium, sacram amoris sui auras efflat; quæ (ut infra ostendemus) nedum ipse vivit, sed omnia extra se vivificat.

B Præterea nomen Spiritus ideo tertiae appropriatur personæ, quod suis donis nos spiritaliter efficiat, & in quandam divinæ spiritualitatis trahat participationem. Unde Magister 1. distinctione 18. dicit duplicem nos accepisse à Deo Spiritum; unum quo essemus, & alium quo sancti & spirituales essemus. Nam spiritus creato, qui est anima rationalis, sumus; spiritus autem increato, qui est Spiritus Sanctus, spirituales & sancti sumus. Homo enim (inquit Basiliius) Spiritu Sancto sanctum animal factum est. Utrumque Spiritum Deus Adamo in sua creatione infudit, juxta illud Genes. 2. *Formavit hominem de limo terra, & inspiravit in faciem ejus spiritum vitae.* Sed quia per peccatum spiritum gratiæ & charitatis amisit; ejus culpâ condignâ satisfactione deletâ, Christus post mortem & resurrectionem suam, rursus insufflavit, & dixit Discipulis suis: *Accipite Spiritum Sanctum.* Ita præclare Ambrosius, verba allegata Genes. expendens: *Insufflaverat tibi Deus (inquit) ut inspirationis suo dono haberet gratiam, quam tibi culpa singularat; sed tuus eras in animam viventem sed quia peccator significulum tenere non potuit propterea venit Jesus, & cum hac dixisset, insufflavit dicens: Accipite Spiritum Sanctum.*

C Spiritualitati convenienter adjungitur sanctitas, & tertia sanctissimæ Trinitatis persona, merito Spiritus Sanctus nuncupatur. Licet enim sanctitas sit aliquod attributum, & tribus personis commune, ut sacrum declarat trisagium, quod Seraphici Spiritus Isaïæ 6. decantant; specialiter tamen titulo Spiritui Sancto tribuitur, quia illi ex vi processione, & ratione proprietatis personalis convenit, ut docet sanctus Thomas in 1. dist. 10. qu. 1. art. 4. ad 4. ubi sic discurre: *In opere naturæ non est invenire rectum & non rectum, quia natura semper eodem modo operatur: bene tamen in opere voluntatis; quia voluntas non semper eodem modo operatur: & ideo convenienter sanctitas, quæ rectitudinem voluntatis importat, adjungitur processioni Amoris, & non generationi quæ est operis naturæ.*

D Confirmatur: si Actus charitatis (quæ est illud quædam imperfecta divini amoris participatio, & veluti quædam scintilla, ex illo purissimo divini charitatis igne in cor humanum progrediens) perfectissimè creaturam rationalem sanctificat, & omnia ejus delet peccata, juxta illud Christi de Magdalena. *Dimissa sunt ei peccata multa: quoniam in dilexit multum; quanto magis perfectissima illa dilectio, & suavissima Patris ac Filii spiratio, erit actus infinitæ sanctitatis, & terminus illius purissimus & sanctissimus.*

Deinde divinus ille Spiritus, rectè sanctus appellatur.

appellari potest: quia est creatura rationalis fan-
 cificator, & totius sanctitatis fons & origo. Nam,
 ut traditur Doctor angelicus in 1. dist. 15. quest.
 5. art. 1. ad 1. & in compendio Theologiae cap.
 47. sanctum tribus modis sumitur: Primò pro
 eo quod est purum ac mundum; & sic sanctifica-
 tio dicitur emanatio à peccato per gratiam. Se-
 cundo sanctum idem est quod cultum divino de-
 potatum & consecratum; & hoc modo dicitur
 templum sanctificari, sicut & vasa quæ ad mini-
 sterium templi seruiunt; sed multò magis ratio-
 nalis creatura, quando ad obsequium Dei appli-
 catur. Tertio sanctum idem est quod firmum, seu
 in bono confirmatum. Et in his tribus modis
 sanctitas Spiritui Sancto appropriatur. Ille enim
 per infusionem gratiæ sanctificantis creaturam
 rationalem mundat & purificat; & ubi à terrenis
 affectibus humana corda separavit, illa Deo ar-
 centissimo charitatis nexu coniungit. Ex quo secun-
 dum charitatis radii, videlicet conse-
 cratio, & divino cultui addictio & applicatio: a-
 more enim est principium ordinationis in Deum,
 & id per quod maxime dedicatur & consecra-
 tur Deo. Et tandem animam à terrenis affecti-
 bus separatam, & Deo consecratam, in virtute fir-
 mitatis ac confirmat, illique immobilitatem quan-
 dam in bono tribuit; quæ tertius est sanctitatis
 radius, seu character.

§. II.

Cur Spiritus Sanctus, amor appelleretur?

Secundum Spiritus Sancti nomen est amor,
 quod duplici titulo ei convenit: Primò ex vi
 processionis & proprietatis personalis. Sicut e-
 nim ex hoc, quòd aliquis rem aliquam intelligit,
 provenit aliqua intellectualis conceptio rei in-
 tellectuæ in intelligente, quæ dicitur verbum: ita
 e contra, quòd aliquis rem aliquam amat, provenit
 quædam impressio, ut ita loquar, rei amatæ in af-
 fectu amanti, secundum quam amatum dicitur
 esse amatum, sicut & intellectum in intelligen-
 te. Et hæc amor seu impulsus appellari solet, ut
 supra dist. 2. art. 4. ex 8. Doctore ostendimus.
 Secundo Spiritus Sanctus amor nuncupatur,
 ratione suæ operationis, quatenus scilicet nos
 reddat amantes, nobis infundendo gratiam & cha-
 ritatem, per quam amici & amatores Dei constitu-
 mur, juxta illud Apostoli ad Romanos 5. Cha-
 ritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum San-
 ctum, qui datus est nobis. Nam ut discurrit S. Tho-
 mas 4. contra Gentiles cap. 21. ea quæ à Deo in no-
 bis sunt reducuntur in Deum, sicut in causam ef-
 ficentem & exemplarem: in causam quidem ef-
 ficentem, in quantum virtute operativâ Dei ali-
 quâ in nobis efficitur: in causam verò exem-
 plarem, secundum quod id, quod in nobis à Deo est,
 aliquo modo Deum imitatur. Cum ergo eadem
 virtus sit Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, sicut
 & eadem essentia, oportet quòd omne id, quod
 Deus in nobis efficit, sit sicut à causa efficiente,
 scilicet à Patre, & Filio, & Spiritu Sancto. Verbum
 tamen sapientiæ, quo Deum cognoscimus, est
 propriè representativum Filii, & similiter amor,
 quo Deum diligimus, est proprium representati-
 vum Spiritus Sancti; & sic charitas quæ in nobis
 est, quamvis sit effectus Patris, & Filii, & Spiritus
 Sancti, tamen speciali quâdam ratione dicitur ef-
 fectus in nobis per Spiritum Sanctum, juxta illud A-

Tom. II.

Apostoli ad Romanos 5. Charitas diffusa est in cordi-
 bus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis.
 Ad quod respiciens Bernardus Epist. 107. sic ex-
 clamat: O geminum, ipsùmque firmissimum Dei erga
 nos amoris argumentum! Christus moritur, & meretur
 amari. Spiritus afficit, & facit amari. Ille facit cur
 ametur, iste ut ametur. Ille suam multam dilectionem
 in nobis commendat, iste & dat. In illo cerimus quod
 amemus, ab isto sumimus unde amemus. Charitatis igi-
 tur ab illo occasio, ex isto affectio.

§. III.

Cur nomen Doni Spiritui Sancto attribuitur?

Tertium nomen Spiritus Sancti est Donum,
 quod etiam personali proprietate ei compe-
 tit. Ut enim jam ostendimus, Spiritus Sanctus
 procedit ut amor notionalis Patris & Filii; amor
 autem est primum donum quod confertur ani-
 co, & ad quod cætera consequuntur: Ergo Spi-
 ritus Sanctus ex sua proprietate personali habet
 quod sit Donum.

Confirmatur, & illustratur hæc ratio ex D.
 Thoma hic artic. 2. ubi ait: Donum proprie est da-
 tio irredibilib, secundum Philosophum, id est quod non
 datur intentione retributionis; & sic importat gratui-
 tam donationem: ratio autem gratuitæ donationis est
 amor; ideo enim damus gratis alteri aliquid, quia vo-
 lumus ei bonum. . . . Unde manifestum est, quòd amor
 habet rationem primi doni, per quòd omnia dona gra-
 tuita donantur. Unde cum Spiritus Sanctus procedat
 ut amor, procedit in ratione doni primi. Quare Joann.
 3. Filius dicitur nobis ex amore datus: Sic Deus
 dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret.
 Et primò ad Corinthios 12. Alii datur per Spiritum
 sermo sapientiæ, alii autem sermo scientiæ secundum e-
 undem Spiritum. Et postea multis donis enume-
 ratis sic concludit Apostolus: Hæc autem omnia o-
 peratur unus atque idem Spiritus, dividens singulis pro-
 ut vult. Denique ubi Christus Matth. 7. dicit:
 Si vos cum sitis meli, nolite bona dare dare filijs vestris,
 quanto magis Pater vester dabit bona petentibus se.

Lucas cap. 11. ait: Quanto magis Pater vester dabit
 Spiritum bonum. Id est (ut explicat Athanasius) Spi-
 ritum Sanctum, qui est donorum omnium maxi-
 mum, & inexhausta bonorum omnium, quæ in
 nos à Deo fluunt, origo. Nam (inquit Basilius)
 per Spiritum Sanctum datur in patris adisum restitutio, in
 regnum calorum reditus, in adoptionem filiorum rever-
 sio, datur fiducia Deum appellandi patrem, confortem
 fieri gratiæ Christi, filium lucis appellari, æternæ gloriæ
 participem esse, & ut semel omnia dicam, esse in omni
 benedictionis plenitudine. Ipse (addit Chrysostomus)
 nostre imaginis est reformatio, mentis perfectio, animæ
 instauratio. Spiritus Sanctus auctor est fidei in Deum,
 spiritualis mentium oculorum nostrorum Sol, interni
 nostri hominis lunæ, Lucifer in pectoris celo. Spiritus
 Sanctus ipse opulentia filiorum Dei, ipse æternorum bo-
 norum thesaurus, ipse Arrabon & pignus æterni regni,
 ipse primitiæ vitæ æternæ, ipse signaculum gratiæ Bap-
 tismi. Spiritus Sanctus ipse fidem facit quòd nos à Deo in
 filios adoptati sumus, ipse corda nostra Deo congluti-
 nat. Spiritus Sanctus ipse cibus est diligentium Chri-
 stum, quo nunquam satiantur. Ipse potus est amarum
 filiorum Dei, ipse charitas eorum qui sibi coniuncti sunt.
 Spiritus Sanctus copula est unionis nostræ cum Christo,
 animarum exultatio, cordis tripidium, Spiritus San-
 ctus lugentium consolatio, mestitudinis depositio, men-
 tis requies, sapientiæ communitio, prudentiæ inven-
 tio,

Lib. de Spiritu Sancto.

Serm. 2. de Spiritu Sancto.

L. I. Tit. 2.

tio. prescientia illustratio. Hoc Propheta illustrantur, A

hoc idiota sapientia conduntur, Spiritu Sancto Reges inunguntur, Sacerdotes ordinantur, Doctores illuminantur, Ecclesie sanctificantur, altaria fundantur, unguentum consecratur, aqua purgantur, Demones abiguntur, morbi curantur. Hic Spiritus (subdit Cyprianus) rubri maris aquas siccavit, & suspensis hinc inde vehementibus fluctibus ab ollis carnum, & Egypti pulmentaris, populum ad spiritalem cremi libertatem eduxit incolumem; & alimentis caelestibus pavit, manna quasi rorem matutinum infundens graminiibus, quod colligi iustum est ad mensuram.

Tr. 8.
de Spi-
ritu
Sancto.

207.

Quae tamen circa hoc nomen occurrunt difficultates, breviter hic resolvendae. In primis enim donum debet esse illius a quo datur: unde cum Spiritus Sanctus non possit dici esse Patris & Filii (hoc enim dominium & subjectionem importare videtur, quae inter personas divinas reperiri nequeunt) Spiritus Sanctus donum Patris & Filii appellari nequit.

Præterea, cum donum duplicem respectum importet, unum ad personam a qua datur, alium ad personam cui datur; & nulla creatura ab æterno existat, cui Spiritus Sanctus donari possit; nomen do ut non videtur posse Spiritui Sancto ab æterno, ratione suae processionis, ac proprietatis personalis, competere; sed solum in tempore, & per extrinsecam denominationem a creaturis desumptam.

208.

Verum primam difficultatem resolvit D. Thomas hic art. 1. ad 1. ubi docet donum esse posse alterius tripliciter; vel per modum identitatis, quasi a dante indistinctum; vel per modum possessionis, quasi a dante lubditum; vel per modum originis, quasi a dante originatum seu procedens. Primo modo essentiae divinae convenit esse donum; & hoc sensu Hilarius dicit lib. 8. de trinit. divinam essentiam esse donum, quod Pater dat Filio; quatenus scilicet per modum identitatis eam habet. Secundo autem modo gratia sanctificans, habitus charitatis, & alia bona creata, dona Dei esse dicuntur. Tertio denique modo, Spiritus Sanctus donum Patris & Filii appellatur, quia ab utroque procedit.

209.

Secundae etiam difficultati occurrit idem angelicus Doctor ibidem respons. ad 4. ubi dicit: Donum non dicitur ex eo, quod actu datur: sed in quantum habet aptitudinem ut possit dari: unde ab aeterno divina persona dicitur donum, licet in tempore detur. Quam doctrinam ex Augustino desumpsit lib. 5. de Trinit. cap. 15. ubi de Spiritu Sancto loquens, ait: Quia sic ab aeterno procedebat, ut esset donabile, jam donum erat, & antequam esset cui donaretur. Aliter enim intelligitur cum dicitur donum, aliter cum dicitur donatum: nam donum potest esse, & antequam detur: donatum autem, nisi datum fuerit, nullo modo dici potest.

* *

*

DIGRESSIO SECUNDA.

De aliis nominibus Spiritui Sancto propriis, vel appropriatis.

Præter tria nomina jam explicata, quae personalia sunt, plura alia recenseri solent, quae vel sunt illi propria, vel saltem appropriata.

In primis solet Spiritus Sanctus Patris & Filii nexus, seu indissolubile Trinitatis vinculum appellari: quia est amor notionalis Patris & Filii; amor autem est ignea catena, flammæque nexus, quod amantium corda inter se copulant; sive (ut ait Augustinus) vitæ cocinea duos copulans, vel copulare appetens, amantem scilicet, & amatum: unde & Dionysius amorem definit, vinum unitivam; & unionem inter præcipuos amoris effectus enumerat, itaque Spiritus Sanctus Patris & Filii nexus convenientissime appellatur: tripliciter namque univocatur Sanctissimæ Trinitatis Personæ, unitate scilicet essentiae, attributorum identitate, & individui amoris affectu; sive (ut loquitur S. Thomas) per consonantiam & convenientiam amoris: quia etsi per impossibile poneretur, quod non essent unum in essentia & attributis, ad perfectam tamen jucunditatem oporteret in illa intelligi unionem amoris.

Deinde Spiritus Sanctus, individuus Patris & Filii nexus dicitur, quia exit a Patre & Filio per eandem habitudinem, quae est communis spiratio, & ad illos unica passiva spirationis relatione refertur. Unde hoc etiam nomen Spiritui Sancto proprium est. Licet enim Pater Filium & Spiritum Sanctum respiciat, & Filius Patrem & Spiritum Sanctum: tamen nec Pater potest dici Spiritus Sancti & Filii nexus; nec Filius Patris & Spiritus Sancti vinculum appellari: quia Pater diversis relationibus Filium & Spiritum Sanctum respicit, illum paternitate, illum spiratione. Et similiter Filius per filiationem refertur ad Patrem, & per spirationem ad Spiritum Sanctum.

Ex hoc nomine derivatur aliud: nam Spiritus Sanctus, non solum individuus Patris & Filii nexus, sed etiam suavissimum utriusque osculum nuncupari solet. Quod egregie expendit & declarat D. Bernardus serm. 8. in Cant. ubi haec verba Sponsae: Osculetur me osculo oris sui, explicans ait: Si recte Pater osculans, Filius osculatus accipitur, non erit abs re osculum Spiritum Sanctum intelligi, utpote qui Patris Filiique imperterritivum patet, gluten firmum, individuus amor, indivisibilis unitas.

Tertio idem amoris Spiritus, vinculum & nexus est, quo proximo copulamur. Quod enim (utquit Augustinus) est anima corpori humano, hoc est Spiritus Sanctus corpori Christi, quod est Ecclesia. Hoc agit Spiritus Sanctus in tota Ecclesia, quod agit anima in singulis corporis nostri membris, Anima, ut docet Seneca, vinculum est, quo singula ejus membra cohaerent: Spiritus Sanctus nexus est Ecclesiae, quo omnia ejus membra mystica conjunguntur; & funiculariter triplex, qui difficile rumpitur, ut dicitur Eccles. 4. Etenim fideles triplici nexu conjunguntur & copulantur; unitate scilicet fidei, & charitatis in, & claræ visionis in patria. Unde Pater unionum merito appellatur, naturæ vinculum, gratiæ gluten, Christianorum pax & harmonia, omnium.

omninoque creaturarum felicissimum hymen. A
Et Job. 27. dicitur facere concordiam in subli-
mos: quia terrenis caelestia, humana divinis,
lapide in infinis, Verbum & carnem in Christo,
virginitatem & secunditatem in Maria, libertatem
& efficaciam gratiae in homine, mirabili neces-
sitate indissolubili se de se sociavit.

Quia Spiritus Sanctus Patris & Filii gau-
dium seu complacentia appellari potest: produ-
cit enim per amorem, quo Pater sibi compla-
cet in Filio, ac in illo suavissime delectatur; juxta
illud Zenonis Veronensis: *Laturus Pater in alio
seipsum genuit ex se.* Unde sicut Apostolus ad Ga-
lath. 1. in gaudium esse fructum Spiritus Sancti,
ita etiam merito dicere possumus, Spiritum San-
ctum esse fructum gaudii, quo Pater ab aeterno
gaudet & letatur in Filio.

Quomodo Spiritus Sanctus, Paracletus seu Con-
solator nuncupari solet. Nam, ut dicitur S.
Thomae 4. contra Gentes cap. 22. *Proprium
nomen est, quod aliquis in praesentia amici delectetur,
in quo verbum & factus gaudeat, ac in eo consolatio-
nem contra omnes anxietates inveniat: unde in
scriptis maxime ad amicos, consolationis causa, con-
gruunt.* Quia igitur Spiritus Sanctus Dei nos
consolat, & eum in nobis habitare facit,
etiam in ipso; consequens est ut per Spiritum San-
ctum, gaudium de Deo, & consolationem habeamus,
contra omnes mundi adversitates & impu-
raciones: unde in Psalmo 50. dicitur: *Redde mihi
lacrimum salutaris tui, & Spiritum principalem con-
firmationis.*

Ob eandem rationem etiam spiritalis unctio
ab Ecclesia appellatur. Nam omnia vulnera ani-
mae sanant; illam ad omnia virtutum opera
facilem mobilem reddit; omnium caelestium cha-
ritatum donis eam spiritaliter reficit ac im-
pingat; demum illam spiritaliter laetificat,
sicut loquitur Propheta, oleo faciem ejus exhi-
bit. Unde merito exclamat Richardus: *Habet
Deus oleum, habet oleum mundus, ad oleum
Dei vasa deficiunt, oleum mundi in vasis de-
fuit, oleum Dei, dulcedo aeternorum; oleum
mundi, delectatio praesentium; illa deficit, ista
deficit.*

Denique Spiritus Sanctus virtus Altissimi in
Scriptura dicitur: Tum quia primum est divino-
rum omnium operum ad extra principium, ut
patebit ex infra dicendis: Tum etiam quia est
notionalis amor: Patris & Filii: amoris autem
maxima virtus est, nihil enim tam durum tam-
que ferreum est (inquit Augustinus) quod non
a quovis vincatur: Tum denique, quia factus
est Spiritus est prae potens auctor, cui mo-
venti & impellendi vis innata est. Quare Isaac
21. Spiritus robustorum dicitur esse quali turbo
impellens pariterem. Et Aetor. 2. Spiritus San-
cti adveniens ad modum turbis, seu Spiritus
vehementis, ab Evangelista describitur. Item
apud Ezechielem cap. 1. caelestis entium anima-
lis velocissimi huc atque illic ferebantur: quia
Spiritus vis erat in totis, illasque sacri Pieu-
ritatis prae potens afflatus otebat. Unde etiam
perlo ram stupenda Sanfoni vis, qua leones in
se irruentes, quasi bestias dilacerabat: nisi quia
irruerit in eum Spiritus Domini, ut dicitur Ju-
dice. 14. Unde in Apostolo tanta fortitudo &
constantia, qua Christum in repede perhibebant,
& in ipsa saeculi potestibus audacter resistebant,
quia induiti fuerant virtute ex alto, & Spi-
ritu Sancto in die Pentecostes receperant?

Tom. II.

Quocirca D. Gregorius homil. 30. in Euan-
gel. haec verba Platonicæ expendens, Verbo Domi-
ni caeli firmati sunt. & Spiritus oris ejus omnis vir-
tutis eorum: per caelos intelligit Apostolos, & ad-
dit: *Caerorum ergo virtus de Spiritu sumpta est:
quia mundi hujus potestates contraire non praes-
sumerent, nisi eos Sancti Spiritus fortitudo soli-
dasset.*

Præter hæc nomina jam exposita, plura in
Scriptura repertiuntur hujus divini Spiritus en-
comia. Nam Sapientia 7. Spiritus intelligentiae
dicitur rectus; bonus, principalis, dulcis, san-
ctus, mundus, simplex, subtilis, modestus,
disertus, securus, certus, mobilis, huma-
nus. Rectus (inquit Cornelius Mullus) quia
prava vertit in directa, & aspera in vias planas. Bo-
nus, quo omnia mala pelluntur, vel cooperantur in vo-
num. Principalis, qui principes nos facit, perturba-
tionum omnium dominus, virtutum triumphatores.
Dulcis, per quem amara omnia dulcescunt, dum
charitas diffunditur in cordibus nostris. Sanctus, quo
peccata remittuntur, & peccatores sanctificantur.
Mundus, quo nihil mundius, qui facit mundos,
cui non placent nisi mundi. Simplex, qui effu-
git fictos, & odit omnem dolum. Subtilis ad il-
labendum, & ad scrutanda, & examinanda ju-
dicia profunda Dei. Modestus, sancti pudoris &
verecundiae auctor. Disertus, qui aperit ora mu-
torum, & linguas infantium facit esse disertas.
Securus futuri & presentis. Certus, qui nec
fallitur, nec fallit. Mobilis, abrumpens omnes
injustas moras impietatis, negligentiae & tarditatis
impatiens. Humanus, omnium hominum amans
animas.

118.

Lib. 3.
de sacro
histor.

DIGRESSIO TERTIA.

De effectibus seu operationibus attributis Spi-
ritui Sancto, respectu totius creaturae.

LIcet indivisa sint opera Trinitatis, ut Au-
gustinus dicit, quaedam tamen approprian-
tur magis uni personae quam alteri, propter ali-
quam specialem conformitatem ad id, quod ei
proprium est. Unde quaedam sunt, quae Spiritui
Sancto, secundum illam appropriationem, spe-
cialiter convenire dicuntur, ut create, ornate,
gubernare, & vivificare, quae in ordine ad omnes
creaturas illi conveniunt, ut docet S. Thomas 4.
contra Gentes cap. 20.

In primis ergo tertiae personae opus creationis
attribuitur, & Spiritus Sanctus in scripturis pal-
lim Creator ac mundi optex appellatur: quia,
ut inquit S. Thomas loco citato, *Bonitas Dei est
ratio volendi quod alii sint, & per suam volunta-
tem res in esse producit: amor igitur, quo suam Boni-
tatem amat, est causa creationis rerum.* Vnde
Dionysius cap. 4. de divinis nominibus ait, quod di-
vinitus amor non permisit Regem omnium sine ger-
mine in se ipso manere. Item Plato, & quidam
alii antiqui Philosophi auctorem, mundi opi-
ficem, & rerum omnium causam esse volue-
runt, ut dicitur 2. Metaph. Et Zoroastes olim
dicebat, ex uno igne omnia esse genita: quia om-
nia, quae in hoc mundo videntur, ex infinito di-
vini amoris igne proveniunt. Cum ergo Spi-
ritus Sanctus procedat per modum amoris, quo
Deus amat seipsum, est principium creationis
rerum: & cum in actionibus ad intra iteris sit
(non vitio naturae, sed ineffabilis arcani sacra-
mento)

119.

mento) ad extra fecundissimus est, imò & totius fecunditatis author & parens, ut patebit ex infra dicendis.

120. Secundò Spiritui Sancto ornatus & pulchritudo mundi tribuitur, juxta illud Job. 26. *Spiritus Domini ornavit celos.* Vnde olim Plato dicebat, quòd amor omnia creat, format, perficit, & adornat; quapropter amorem in sinu chaos collocavit, & tres mundos constituit, naturam scilicet angelicam, animam rationalem, & machinam universi; quos ab amore dixit fuisse perfectos & ornatos. Nam Deus, ex infinito suae bonitatis amore, omnium rerum species mentibus angelicis indidit; homini rationem dedit; & toti universo ordinem, distinctionem, & pulchritudinem; ut videri potest apud Marcilium Ficinum, in convivium Platonis orat. 3. cap. 2.

Huic Platoniorum philosophia favet sacer Genesis textus, dicens quòd primo die creationis mundi terra erat inanis & vacua, & tenebrae erant super faciem abyssi: quia scilicet nondum in mundo sacra illi divini peccoris aura perfluerat. Vbi verò Spiritus Sanctus vagari cepit super aquas, illico evanuit deformis ille mundi vultus, quem dixit e chaos: pulchra respicendit caelificas, micaotibus astris; riserunt aequora ponti; terraeque purpureos sudit gratissima flores.

Nec mirum quòd Spiritui Sancto mundi ornatus & pulchritudo tribuatur. Nam, ut docet Tullius in libro de Natura Deorum, perfectus mundus est, vivaque Dei imago, quia maxime unus; unus autem ob perfectam partium ejus inter se unitatem; illa verò divini est opus amoris, & effectus Spiritus Sancti. Hic est aurea illa Homeri catena, quae terrenis caelestia, humanis divina, & ima superis colligantur. Hic suavissima illa Orphei lyra, cujus tonitu, non Thebarum civitas, sed amplissima mundi machina conlurgit; quae terras mari, mare aëri, aëremque igni, indissolubili pacis foedere conjungit. Hic denique Deus unio, qui concordiam facit in sublimibus; qui terrares caelestium orbium motus regit; adversos siderum influxus componit; & elementorum inter se pugnantium rixas conciliat: illa enim, inquit idem Cicero, *siu subsistere non possent, nisi uno divino & continuato spiritu continerentur.*

121. Tertio Spiritus Sanctus dicitur mundum regere & gubernare: est enim Spiritus amoris, qui efficacissimum habet in humana corda imperium; & Spiritus veritatis, quae fortior praeter omnibus est, & super omnia dominatur & praevalet; ut dicitur 3. Esdræ 4. Illi etiam attribuitur ratio primi principii, & ultimi finis; quorum proprium est omnia movere, applicare, & ad proprios fines dirigere, quòd est illa regere & gubernare. Praeterea, ut dicitur S. Thomas ubi supra, rerum gubernatio à Deo secundum quandam motionem esse intelligitur, secundum quòd Deus omnia dirigit & movet in proprios fines: si igitur impulsus & motus ad Spiritum Sanctum ratio e amoris pertinet, convenienter rerum gubernatio & propagatio Spiritui Sancto attribuitur: unde Pl. 142. dicitur: *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Et in Symbolo fidei, nos credere in Spiritum Sanctum, Dominum, profitemur: quia gubernare subditos, proprius actus domini est. Caterum licet potentissimum sit hujus divini

A Spiritus, ac supremi Regis imperium, & efficacissima sua motione voluntates hominum impellat quòd velit: tam dulciter tamen movet, tam suaviter regit, ut eorum non laedat, sed perficit libertatem, Unde & sub figura turbinis seu venti vehementissimi, & sub specie dulcis zephyri, & aera lenissima, in Scriptura exhibetur; ut per hoc motionis ejus efficacia & suavitas designetur, ac declaretur illum attingere à fine usque ad finem fortiter, & disporre omnia suaviter. Hinc Sponsa comites & socia dicitur Cantic. 1. *Trabe nos, curremus in odorem unguentorum tuorum.* Trabe nos: En Spiritus Sancti efficacissimam in trahendis cordibus omnipotentiam. *Curremus in odorem:* En gratia efficacis suavitatem, quae sic trahit, ut ex nolentibus faciat volentes. *In odorem unguentorum tuorum:* his verbis innuitur mira divinae motionis suavitatis. Quid enim unguento suavius? Quid dulcius? quo non laeditur, sed perficitur motus facultas? quo facile mobiles redduntur potentiae. Quomodo ergo humana tolleretur libertas per efficacissimam Spiritus Sancti motionem, quae unguento suavior, voluntates reddit ad omnia facile mobiles? Quomodo libertas auferretur per efficacem Spiritus Sancti gratiam, cum voluntas nostra, ut ait Augustinus, tanto sit liberior, quo divinae gratiae fuerit subjectior?

C Et Pater (subdit Petrus Diaconus) ad veram trahat libertatem, non violenta necessitate, sed fundendo suavitatem per Spiritum Sanctum. Quomodo servos faceret Spiritus qui liberat à servitute peccati, & qui (ut supra ex Cornelio Musso retulimus) principaliter appellatur, quia principes nos facit, perturbationum omnium dominos, & virtutum triumphatores? Quomodo tandem Spiritus amoris coactionem aut servitutem inferret; cum amor servire nesciat, cogi non possit, & qui vim omnibus infert, omnium effugiat violentiam?

Quarto Spiritus sanctus vivificat. Quod enim inquit Augustinus, est anima corpori hominis, hoc est Spiritus Sanctus corpori Christi, quod est Ecclesia. Cor est vita principium, & fons ac origo spirituum vitalium, quibus omnia vite opera exercentur, & omnia membra vivificantur: Spiritus Sanctus est SS. Trinitatis amor, & veluti Patris & Filii cor. Quid ergo mirum, si ab illo omnes spiritus vitales gratiae, ac omnia dona & auxilia supernaturalia procedant, & si vivificet omnia Ecclesiae membra, illi per gratiam & charitatem unita? Quid mirum, addit Cyrillus, quòd Spiritus sanctus omnia vivificet, cum ipse natura vita sit, ac vitalis Patris & Filii nexus? Unde (ut supra ex Athanasio retulimus) sicut Pater esset vivus sine Filio, ita Pater & Filius non essent vivi sine Spiritu Sancto. Quid denique mirum quòd vivificet, cum essentialiter Spiritus sit? nam Spiritus est qui vivificat, ut dicitur Joann. 3. Unde Cornelius Musso lib. 3. de sacra historia egregie observat omnia spiritu vivificari. Habent enim (inquit) Physici in animalibus suos spiritus; anhelum in primis, tum corporum illa in corde, in hepate, in cerebro formata, Spiritus videlicet naturales, vitales, & animales. Sunt & ipsis Grammaticis spiritus quos quidem accentus dicimus, ob id quòd syllabis accinant, veluti earum tenores & toni sanè, ut litterae vocales dictionum, sic litterarum

veccation ipsi accensus videntur esse anima quæ
 eam quod eorum sono acuto vel gravi voces i-
 ple fomentur, quasi vivant, vigeant, spirent, &
 loquantur. Hinc porro ad musicam derivatio fit
 spirituum in mensuris enim & inflexiones, incli-
 nationes, & elevationes in tonis & cantibus, spi-
 ritus sunt, quibus animata musica tantam vim
 habet, ut possit amorem excitare, infunderè gau-
 dium, & timores pellere. Ventus etiam spiritus
 nuncupatur, qui halitu suo vitali omnia elemen-
 ta quasi vivificat: nam sine illo terra languet
 res, ac corruptur, mare immotum manet,
 & veluti mortuum; & ignis nisi suavi aliqua
 aura ventilaretur, vivere diu non posset. De-
 inde spiritus anima quæ vivimus, spiritus appellatur, &
 spirare in nobis vivere est: quia quandiu spi-
 ramus, tandiu vivimus; & dum spirare desinimus,
 vivere cessamus. Si ergo tanta est spiritus creati
 virtus, ut ab ipso omnis creaturæ motus, sensus,
 vita, & operatio pendeant: quanta erit spiritus
 potentia, vitalitas, & efficacia qui no-
 stris est? Patris Filiique amor, divinitus pe-
 tris impulsus, afflatus, & spiritus, ac aura vita-
 lis. Unde, ut notat D. Thomas ubi supra, Spiritus
 Domini initio mundi dicitur ferri super a-
 quas, non quali ipse moveatur, sed quia est pri-
 mum motus principium. Et in Symbolo, nos
 in Spiritum sanctum, *Domnum & vivificantem,*
 credere profiteamur: quia non solum in finitâ suâ
 virtute & potentia omnia moderatur & regit,
 sed etiam vivifico suo halitu illa fovet, conservat,
 facundat, movet & vivificat. Et ideo corporum
 resurrectio specialiter illi tribuitur. Nam sicut
 Deus in creatione mundi, statim animam membris
 dedit; significans (inquit Augustinus) spiritum
 sanctum, qui aëre suo halitu omnia vivificat: ita
 & in resurrectione eodem Spiritu vitam, quam
 omne mortale genus culpâ primi parentis ami-
 dit, restituet ac reparabit; & ut loquitur Apo-
 stolus ad Romanos, 8. *Vivificabit mortalia corpora no-
 stra propter miserationem Spiritus eius in nobis: ad-
 implens quod olim promiserat per Ezechielem
 Prophetam cap. 37. his verbis: ecce ergo aper-
 tum vultus vestros, & educam vos de sepulchris
 vestris, & stetit quia ego Dominus, cum aperueris se-
 pulchra vestra, & dederis Spiritum meum in vobis, &
 vivetis.*

DIGRESSIO QUARTA.

De Effectibus attributis Spiritui Sancto
 respectu rationalis creaturæ.

Pater quatuor effectus explicatos, qui o-
 mnibus creaturis communes sunt, alii solent
 tribui Spiritui S. respectu rationalis creaturæ,
 quæ gratiæ & donorum supernaturalium capax est.
 Illi autem sunt: facere nos familiariter cum Deo
 conversari, eius secreta & mysteria nobis reve-
 lare, plus bona & dona nobis largiri peccata re-
 mittere, mentem renovare, adoptionem filiorum
 tribuere, ad percipiendam regni celestis hæredi-
 tatem nos preparare, & denique ad ipsam æter-
 nam felicitatem gloriam nos perducere. De quibus
 effectibus eruditè & eleganter disserit D. Tho-
 mas 4. contra Gentes cap. 21. & 22.

Tres ergo primi effectus quos spiritus sanctus
 operatur in nobis, sunt familiaris cum Deo con-
 versatio, divinum secretorum & mysteriorum
 revelatio, & donorum, seu donorum Dei largitio

A seu comunicatio. Cum enim (ut egregiè discur-
 rit S. Thomas loco citato) per Spiritum sanctum
 charitas in cordibus nostris diffundatur, teste
 Apostolo ad Rom. 5. & charitas sit perfecta cum
 Deo amicitia: per Spiritum sanctum non solum
 amantes, sed & amici Dei constituimur: juxta
 illud Proverb. 8. *Ego diligentes me diligo.* Hoc au-
 tem amicitia proprium est, quod amicus fami-
 liariter cum amico conversetur, & illi sua secreta
 revelet: cum enim amicitia conjugat affectus,
 & duorum faciat cor unum; non videtur extra
 cor suum aliquis id protulisse, quod amico reve-
 lat. Requiritur etiam ad perfectam amicitiam,
 quod amicus bona quæ habet amico communi-
 cet: quia cum amicum habeat ut alterum se, de-
 bet ipsi subvenire sicut & sibi, bona illi commu-
 nicans. Porro hæc tria in nobis præstat Spiritus
 sanctus: facit enim quod in oratione familiariter
 cum Deo loquamur, & conversetur; juxta illud
 Apostoli ad Philipp. 3. *Conversatio nostra in cœlis
 est.* Divina etiam mysteria & secreta nobis reve-
 lat, ut docet idem Paulus 1. ad Corinth. 2. di-
 cens: *Scriptum est quod oculus non vidit, nec auris
 audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ prepara-
 vit Deus diligentibus se, nobis autem revelavit per
 Spiritum sanctum.* Item ibidem ait, *Spiritus om-
 nia scrutatur, etiam profunda Dei, id est scrutari
 nos facit per donum sapientiæ, ut ibidem expli-
 cat Glosa: sicut etiam gemitibus inenarrabili-
 bus pro nobis postulare dicitur, quia nos facit
 postulare. Item per Spiritum sanctum Dei bona
 & dona nobis communicantur, ut declarat
 idem Apostolus ibidem cap. 12. dicens: *Acci-
 pitur per Spiritum sermo sapientiæ, alii autem sermo
 scientiæ secundum eundem Spiritum.* & postea mul-
 tis enumeratis, concludit: *Hæc omnia operatur unus
 atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult.* Hæc
 D. Thomas.*

Pater per Spiritum sanctum remittuntur
 peccata, & homo interior renovatur. Nam, ut
 discurrit idem S. Doctor loco citato, per hoc
 quod aliquis alterius amicus constituitur, omnis
 D offensa removetur; amicitia enim offensa con-
 trariatur, unde dicitur Proverb. 10. *Vniuersa de-
 litia operit charitas.* Cum igitur per Spiritum
 sanctum Dei amici constituamur, consequens
 est quod per ipsam nobis remittantur peccata. Et
 ideo Dominus dixit Discipulis Joann. 20. *Acci-
 pite Spiritum Sanctum: quorum remisistis pecca-
 ta, remittuntur eis.* Unde cum peccati remissio
 non fiat nisi per infusionem gratiæ & charitatis,
 per quam anima interior renovatur, ut in mate-
 ria de justificatione docetur; hinc sequitur, quod
 etiam interior mentis renovatio Spiritui sancto
 attribuitur: juxta illud Psalm. 103. *Emite Spi-
 ritum tuum & creantur, & renovabis faciem terræ.*

E Quid enim per faciem terræ, nisi animæ consen-
 tentia designatur? Unde Chrysostomus in illa
 verba Math. 6. *Faciem tuam lava,* sic dicit: *Spi-
 ritus alter facies animæ consentientia intelligitur: sic
 ut enim in conspectu hominum gratiosa est facies
 pulchra, sic in oculis Dei speciosa est consentientia mun-
 data.*

Item quia ex benevolentia quam quis habet ad
 alium, contingit quod eum sibi adoptat in filium,
 ut sic ad eum hæreditas adoptantis perveniat;
 convenienter Spiritui sancto adoptio filiorum
 Dei attribuitur, secundum illud ad Roman. 8.
*Accepisti Spiritum adoptionis filiorum, in quo cla-
 mamus abba Pater.* Ita S. Thomas ibidem: ex
 quo

125

126

quo infert. per Spiritum sanctum nos à duplici servitute liberari, nempe passionum & peccati, quæ nos bono apparenti subijciunt; & timoris, quo metu gehennæ bona operamur, juxta illud Apostoli ad Roman. 8. *Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum.* Unde notat Chryzostomus, quod filio prodigo, è servitute redeunti, paterfamilias anulum posuit in manu ejus, in signum perfectæ libertatis: *Annulum, inquit, honoris, titulum libertatis, pignus Spiritus Sancti.* Item Chryzostomus & Eusebius Emisenus lepidè advertunt, Spiritum sanctum post Pentecosten advenisse: quia Pentecosten, sive quinquaginta annorum circulus emensus, Jubilæi tempus erat, id est annus remissionis, quo & servis dabatur libertas, & omnis hæreditas ad proprios revertebatur.

127.

Denique cum ad filios hæreditas de jure pertineat, juxta illud Apostoli ad Roman. 8. *si filii, & heredes:* ad Spiritum sanctum pertinet, non solum nos adoptare in Dei filios, sed etiam nos præparare, & reddere habiles ad percipiendam æternæ gloriæ hæreditatem, & ad illam nos perducere. Ita S. Thomas loco citato, ubi ait: *sicut ad hoc quod corpus aliquod ad locum ignis perveniat, oportet quod igni assimilatur. levitatem acquirens, ex qua motu ignis proprio moveatur; ita ad hoc quod homo ad divinæ fruitionis beatitudinem, qua Deo propria est secundum suam naturam, perveniat, necesse est, primo quidem quod per spirituales perfectiones Deo assimilatur, & deinde secundum eas operetur, & sic tandem prædictam beatitudinem consequatur.* Dona autem spiritualia nobis per Spiritum sanctum dantur, ut ostensum est; & sic per Spiritum sanctum Deo configuramur, & per ipsum ad bene operandum habiles reddimur, & per eundem ad beatitudinem nobis via preparatur. Quæ tria Apostolus insinuat nobis 2. ad Corinth. 3. dicens: *Vixit nos Deus, & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* Et ad Ephes. 1. *Signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ.* Signatio enim ad similitudinem configurationis pertinere videtur, unctio autem ad habilitatem hominis ad perfectas operationes; pignus autem ad spem quæ ordinatur in celestem hæreditatem, quæ est beatitudo perfecta. Hæc D. Thomas. Quibus verbis egregiè docet, Spiritum sanctum non solum nos adoptare in Dei filios, sed etiam nos præparare ac reddere habiles ad percipiendam regni cælestis hæreditatem (in quo divina adoptio distinguitur ab humana, quæ non tribuit, sed supponit potentiam seu capacitatem percipiendi hæreditatem) illamque amoris Spiritum, non solum salutis portum nobis ostendere, sed etiam ad illum efficacissimâ suâ motione & impulsu nos perducere. Unde ait Ambrosius proprium Spiritus Sancti munus esse, ut prædestinatos in celestem patriam deducat, juxta illud Prophetæ Psalm. 142. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Et Cyrillus hæc verba Exodi 33. *Facies mea præcedit te, & requiem dabit tibi,* expendens: *Dei facies, inquit, Spiritus Sanctus appellatur, quoniam ipsam Dei essentiam ostendit.* Cui concinit Anastasius Synaita in hæc Psalmi verba: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine: Lumen, inquit, divini vultus Spiritus sanctus est, rectâ viâ deducens in gloriam.*

Sicut ergo Deus olim ducebat populum Judaicum per desertum in terram promissionis, nocte per columnam ignis, & die per columnam nubis; ita & Christianos per Spiritum sanctum ad

patriam eorum deducit. Ignea hæc nobis in hujus sæculi nocte columna præfulget: nubes ista itinerantes in die refrigerat; hic peregrinationis nostræ dux & comes, qui gressus nostros dirigit in viam salutis, errantes in cælestem patriam reducit, ibique proprias singulis decernit gloriæ mansiones. Nec mirum: Sanctus quippe Spiritus personalis est Patris filique amoris autem proprium hoc munus est, si Platonicus habenda sit, ut animas in cælum reducat, his quamque collocet sedibus pro cuiuslibet meritis varios ordinet gloriæ gradus, faciatque omnes in illa distributione quieros: ut videri potest apud Ficinum in convivio orat. 4. cap. 6.

Adde quod, proprium Spiritus sancti munus est, gratiam & charitatem cordibus nostris infundere, ut supra cum D. Thoma ostendimus. Gratia autem est semen gloriæ, & fons aquæ salientis, in vitam æternam, ut dicitur Joann. 4. Charitas etiam est principium meriti, & mensura claræ Dei visionis, aureæque illa ulna, quæ apud Ezechielem Angelus altitudinem & latitudinem templi gloriæ mensurabat. Jure ergo merito spiritus sancto tribuitur Sanctorum in cælis glorificatio; illæque ob suam infinitam pulchritudinem, ad se specialiter dicitur trahere Seraphinorum affectus ac desideria, juxta illud i. Petri 4. *Spiritus Sanctus misit de cælo, in quem desideravit Angelus proficere.* Unde (ut ex Cyrillo & Anastasio Synaita vidimus) Dei facies appellatur: Tum quia Patrem & Filium nobis ostendit. Tum etiam, quia sicut pulchritudo specialiter refulget in vultu; ita (inquit Rupertus) amore inter divinos & eter, amore adornatur æternus vultus, amore etiam pulchrescit & venustatur Spiritus Sanctus. Quam suavis igitur est, Domine, Spiritus tuus! Spiritus tuus super me dulcis, & hæreditas tua super me & faciem. Eccles. 24.

DIGRESSIO QUINTA.

De variis Spiritus Sancti figuris & apparitionibus.

REtè observavit angelicus Doctor infra quasi 43 art. 7. quod quia Deus providet omnibus secundum uniuscujusque modum, est autem modus connaturalis hominis, ut per visibilia ad invisibilia manuducatur: ideo conveniens fuit, ut per aliquas visibiles creaturas, invisibiles divinarum Personarum missiones manifestarentur: juxta illud Dionysii cap. 1. de Ecclesiæ Hierarch. *Non aliter fas erat insinuari nostræ lucis divinum radium, nisi suo sacrarum varietate velamentum, quibus ad superiora ferremur, occultatum.* Ex quo ibidem infert, conveniens fuisse quod Spiritus sanctus sub variis formis & figuris Christo & Apostolis appareret. & sub specie columbæ, aquæ, ignis, venti, & linguæ ignis, se mundo manifestaret, ut patebit ex infra dicendis.

§. I.

Cur sub specie & figura columbæ Spiritus Sanctus apparuerit?

PRima Spiritus Sancti apparitio fuit sub specie & figura columbæ, Nam, auctore D. Basilii homil. 2. in Exameron: Sacer ille Spiritus in ipsius nascens mundi exordio, sub specie avicula

re (non alterius certe quam columbae) fere-
 batur super aquas, ut dicitur Gen. 1. vel ut
 habetur alia versione, volitabat super aquas, in-
 volitabat aqua: volitare autem & incubare, pro-
 pium avis est. Item in ipsius Ecclesiae nascen-
 tia principio, sub eadem specie apparuit: nam
 baptizato & orante, apertum est caelum,
 & descendit Spiritus sanctus corporali specie
 columba in eum, ut dicitur Lucæ 3. Hinc
 est quod saepe sapientis hujus simplicissima avicu-
 la figuram assumpsit, quoties sanctissimis Ec-
 clesiae Doctoribus apparuit. Sic enim Ambrosii,
 Gregorii, Doctoris angelici, Ambrosii Sancte-
 domi, & aliorum aurihus sub forma columbae
 visus est. Cur verò hujus potius mitif-
 forme avicolae, quam generosae aquilae, aut vul-
 canis speciem inducere voluerit? nunc à nobis
 investigandum est.

Prima ratio sumitur ex D. Thoma loco nu-
 mero relato, in resp. ad 6. ubi docet Spiritum
 sanctum sub specie columbae, quae avis fecun-
 dissima est, apparere voluisse, ad significan-
 dam spirituales ipsius fecunditatem. Licet
 enim divinus ille Spiritus in Divinis nihil ge-
 neret, nullamque personam producat: ad ex-
 tra cernit tantam vi pollet, adeoque fecundus
 est, ut nihil in tempore à Deo in creaturas pro-
 cedat, cujus ipse auctor non sit. Caelus ille (in-
 quit Cornelius Musus) terram, elementa, cun-
 ctasque animantia producit, producitque fovet, con-
 servat, vivificat, & renovat: natura conditor, gra-
 tia creator, gloria consummator, rerum omnium u-
 niversale principium, divini caloris sublimis quidam
 vapor & halitus, qui vivax semper, praesens, & ve-
 hax, nihil habet remissionis, sed operosus & efficax,
 nunquam vel labore, vel tedio victus, universam
 naturam fovet & alit, mundum conservat, vegetat
 animas, permulcet animos, elementa permiscet, caelos
 regit & permeat, dat pondus ventis, fecundat annos
 & tempora.

Nec solum in operibus naturae fecundus est,
 sed etiam in ordine gratiae: cum ab ipso omnia
 fluunt charismata gratiarum; sicut omnes spiri-
 tus vitales à corde exeunt, ut supra declaratum
 est; & omnium qui in Christo renascuntur, &
 in Dei filios adaptantur, parens ac genitor sit,
 juxta illud Leonis Papae: *Omni homini renascen-
 tia baptisma est, inflatur uteri virginis, eodem spiritu
 replente fontem, qui replevit & virginem.* Et
 dicitur s. cap. 5. *Virtus Altissimi, & obumbratio
 spiritus Sancti, quae fecit ut Maria pareret Salvato-
 rem, eadem fuit ut regeneret munda credentem.* O-
 mniam ergo, ô stupendam hujus divini Spiritus
 fecunditatem! qui quod in Divinis non alle-
 quatur, hoc in creaturis exequitur; in Deo fec-
 undat steriles, filium non generat; in humanis
 fecundissimus, numerosam filiorum prolem
 Deo gignit. Ad quod respiciens Spontia, ex-
 clamat Cantic. 1. *Oculum me osculo oris sui.* Ubi
 intelligitur Doctor: *Tanta, inquit, efficacia osculum
 sanctum est (scilicet Spiritus sanctus, qui Patris
 & Filii suavissimum est osculum) ut ex ipso, mox
 cum acciperet illud sponsa, conciperet; tum sentibus
 naturam uberibus, & lacte quasi pinguiscentibus in te-
 porem.*

Sed quod adhuc mirabilis est, Spiritus ille
 amoris, propriæ ad intra sterilitatis concitios, di-
 vinitatemque amulatus fecunditatem; aliam adhuc
 prolem tanto parente dignam appetit, in no-
 vum voluit erumpere partum; & qui verus est

A Deus, Deum ipsum in utero Virginis genera-
 vit, illumque, à quo divinam in aeternitate na-
 turam recipit, humanam in tempore carne cir-
 cundedit. Incarnatio enim Verbi divini, opus
 est Spiritus sancti; opus Spiritus, Virginis par-
 tus; opus Spiritus, fructus ventris virginei; o-
 pus Spiritus, flos ille de quo scriptum est in Can-
 tico: *Ego flos campi, & lilium convallium.* Nam ut
 egregie observavit divus Bernardus: *hortus in
 hoc differt à campo, quod hortus quidam ut floreat,
 hominum manu & arte excolitur, campus vero ex se-
 met ipso naturaliter producit flores, & absque omni
 humano diligentia adjutorio.* Unde & ibidem sub-
 dit: *Christus non se debuit flos horti proferari, ne
 humano videretur, pere generatus. Pulchre &
 convenientissime flos campi sum ait, qui & absque hu-
 mano industria prodiret.*

Secunda ratio cur Spiritus sanctus in specie
 columbae potius quam aquilae, apparere voluerit
 est propter puritatem & munditiam, quam Spi-
 ritus sanctus specialiter diligit. Columba enim
 castissima est tota caelestibus incumbit, nec un-
 quam vel minimum granum è terra attollit,
 quin statim in caelum oculos attollat; non circa
 cadavera & carnes volitat, sed rehidet juxta flu-
 entia aquarum, ubi caeli imago relucet, semper
 ejus obtutibus objiciuntur caelestia, semper in-
 petra contemplatur. Ita etiam Spiritus sanctus
 munditiam mentis & corporis diligit, non nisi
 vacuas ab omni carnali & terreno affectu men-
 tes adimplet, nec nisi in mundis cordibus quie-
 scit, juxta illud Genes 6. *Non requiescet Spiritus
 meus in homine, quia caro est.*

Ter legimus columbam à Noë ex arca emis-
 sam. Primâ vice rediit, quia non invenit ubi
 requiesceret pes ejus. Secundâ vice reversa
 est, olivæ ramum ore deferens. Tertiò de-
 mum emissa, inventâ requie, habitavit in ter-
 ra, per diluvium purgata, & quasi renovata.
 Emissio illa columbae figura est, ut docent SS.
 Patres, adventus Spiritus sancti; qui primò in-
 visens creaturam, non invenit quomodo super
 eam requiesceret; adeò nimirum impletas om-
 nia occupaverat; omnis enim caro corrupe-
 rat viam suam. Rursus emisit Deus colum-
 bam Spiritus, & inventâ requie apud fideles &
 mundos, in eis habitavit, iudicavit, & man-
 sionem fecit.

Tertia ratio insinuat ut à D. Bernardo serm. 1.
 de Epiph. ubi ait: *Nec incongrue, d. indicandum A-
 gnus Dei venit columba, quia nihil melius agno con-
 venit quam columba. Quod agnus in animalibus, hoc co-
 lumba in avibus: summa utriusque innocentia, summa
 mansuetudo, summa simplicitas. Quid enim sic alienum
 ab omni malitia sicut agnus & columba nocere cuiquam
 nesciunt, ledere non noverunt. Idem docet Pascha-
 sius libro 2. in Matth. dicens: Spiritus sanctus in spe-
 cie columbae apparuit, ut per eam exponeret, quales
 futuri erant, qui ad gratiam ejusdem Spiritus perve-
 nirent. Columba enim fel non habet, & ex hoc insinuat,
 quod in selle amaritudinis esse non debet, quisquis ad
 gratiam Spiritus Sancti venire exoptat.*

Non est omittendum quod ait Tertullia-
 nus in libro de Baptismo cap. 8. *Quemadmo-
 dum post aquas drievit, quibus iniquitas antiqua
 purgata est, post baptismum (ut ita dixerim) nun-
 di pacem caelestis tra praeco columba verris annuntia-
 vit, dimissa ex arca, & cum olea reversa; quod si-
 gnum est, cum apud nationes paci praetenditur, ita post
 vetera delicta, columba sancti Spiritus advolat,
 pacem*

Serm.
47. in
Cantic.

130.

131.

pacem Dei afferens emissus de caelis, ubi Ecclesia est
 arca figurata. Concinit Chrysolomus serm. 160.
 his verbis: Hodie Spiritus Sanctus supernat at aquis
 in specie columba: ut sicut illa columba Noë nuntia-
 verunt diluvium discessisse mundi; ita ista indice
 nosceretur, perpetuum mundi cessasse naufragium;
 neque, sicut illa, veteris olivæ surculum portaret, sed
 totam in caput parentis novi chrismatia pinguedinem
 funderet, ut impleatur illud quod Propheta prae-
 dixit: Propterea unxit te Deus tuus oleo latiria, præ confor-
 tibus tuis.

132. Denique sanctus Thomas 3. parte quæst. 39.
 art. 6. in Corp. docet conveniens fuisse, ut
 Spiritus sanctus in specie columbæ, quæ sim-
 plex est animal, appareret: ut significaretur, **B**
 omnes baptismo Christi baptizandos, si sim-
 plici corde & non fide accedant, Spiritus san-
 cti gratiam recepturos. Et ibidem in respon-
 ad 4. plures & egregias assignat rationes, seu
 congruentias, cur Spiritus sanctus in specie
 columbæ super Christum baptizatum appare-
 re voluerit. *Duendum* (inquit) quod Spiritus
 Sanctus in specie columbæ apparuit, propter tria:
 Primo quidem propter dispositionem qua requiritur
 in baptizato, ut scilicet non fictus accedat; quia sic
 dicitur Sapient. 1. Spiritus Sanctus disciplina effu-
 giet fictum: columba autem est animal simplex,
 astuta & dolo carens, unde dicitur Matth. 10.
 Estote simplices sicut columbe. Secundo ad designan-
 dum septem dona Spiritus Sancti, qua columba suis
 proprietatibus significat. Columba enim secus flu-
 entia habitat, ut inde viso accipitre, mergat se, &
 evadat; quod pertinet ad donum sapientia, per quam
 Sancti secus Scriptura à vana fluentia resident, ut in-
 cursum diaboli evadant. Item columba meliora gra-
 na eligit, quod pertinet ad donum scientia, quæ San-
 cti sententias sanas, quibus pascantur, eligunt.
 Item columba alienos pullos nutrit, quod pertinet
 ad donum consilii, quo Sancti, eos homines qui fue-
 runt pulli (id est imitatores diaboli) doctrinâ nutri-
 unt & exemplo. Item columba non lacerat rostro,
 quod pertinet ad donum intellectus, quo Sancti bonas
 sententias lacerando non pervertunt, hereticorum
 more. Item columba felle caret, quod pertinet ad
 donum pietatis, per quam Sancti irâ irrationabile
 earent. Item columba in cavernis petra nâsticat,
 quod pertinet ad donum fortitudinis, quo Sancti
 in plagis mortis Christi, qui est petra firma, ni-
 dum ponunt, id est, suam refugium & spem. Item
 columba gemitum pro cantu habet, quod pertinet
 ad donum timoris, quo Sancti delectantur in ge-
 mitu pro peccatis. Tertio apparuit Spiritus San-
 ctus in specie columbæ, propter effectum proprium
 baptismi, qui est remissio peccatorum, & reconci-
 liatio ad Deum: columba enim est animal mansue-
 tum, & ideo sicut Chrysolomus dicit super Matth.
 in diluvio apparuit hoc animal, ramum ferens oli-
 væ, & communem orbis terrarum tranquillitatem an-
 nuntians.

Homil.
12.

133.

Quærent aliqui, an illa columba, in qua Spiritus
 sanctus apparuit, fuerit verum animal?

Respondet sanctus Thomas ibidem artic. 7.
 affirmativè. Sicut enim, inquit, non decebat,
 ut Filius Dei, qui est veritas Patris, aliquâ fictio-
 ne uteretur; & ideo non phantasticum, sed ver-
 rum corpus accepit: ita etiam conveniens non
 erat, quod Spiritus sanctus, qui Spiritus veritatis
 est, ut dicitur Joann. 16. figmentum aliquod
 adhereret; & ideo etiam ipse veram colum-
 bam formavit in qua apparet, licet ipsam in

A unitatem personæ non assumpserit, sicut Chri-
 stus humanam naturam.

§. II.

Cur aqua figuram Spiritus Sanctus af-
 sumperit?

Columbæ libenter resident juxta fluentia
 quarum, ut dicitur Cantic. 5. Zephyri etiam
 super rivulorum & fontium aquas amenissime
 lepant. Quid mirum ergo, quod Spiritus san-
 ctus, qui sub purissima columbæ, & zephyri
 jucundissimi specie in Scriptura exhibetur, a-
 quæ speciem assumere dignatus sit, & tam liben-
 ter in aquis quiescat, ut de ipso, quod Tertu-
 lianus de Christo scripsit, dici jure merito pos-
 sit: Nunquam sine aqua Spiritus Sanctus. In ipsius
 enim mundi exordio, hoc purissimum elemen-
 tum, tanquam propriam sedem ac vehiculum,
 assumere dignatus est. Unde idem Author libro
 de Baptismo cap. 13. In primordio fecit Deus ce-
 lum & terram. Terra autem erat invisibilis & in-
 composita, & tenebrae erant super abyssum, & Spi-
 ritus Dei super aquas ferebatur. Habet homo in
 primis ætatem venerari aquarum, quod antiqua
 fœderis; debuit dignationem, quod divini Spiritus
 sedes; gratior scilicet ceteris tunc elementis. Non
 & tenebrae totæ adhuc sine cultu siderum informes, &
 tristis abyssus, & terra imparata, & celum rube-
 solus liquor semper materia perfecta, lata, simplex,
 de suo pura, dignum vehiculum Deo subiecerat.
 Item cum Christus ad ripam Jordanis baptiza-
 retur, statim descendit Spiritus sanctus, &
 sub specie columbæ super aquas volitavit, ut
 illas sanctificaret & fecundaret, atque illis vim
 fideles per Baptismum regenerandi tribueret.
 Tunc (addit Tertullianus) ille sanctissimus Spi-
 ritus super emundata & benedicta corpora, libens
 à Patre descendit super baptismi aquas, tanquam
 purissimam sedem recognoscens conquiescat. **D**
 figurâ delictus. Denique adeo placuit illi sacrum
 hoc habitaculum, ut per aquam adventum su-
 um, & gratiam quam in cordibus nostris dis-
 fundit, significari ac figurari voluerit. Nam
 Christus mulieri Samaritanæ dicebat: Si scires do-
 num Dei, & quis est qui dicit tibi, da mihi bibere, tu
 petisses ab ipso, & dedisset aquam vivam. Aqua hæc
 (inquit Cyrillus) vivificans gratia Spiritus Sancti
 est. Quod ipsemet Evangelista aperte declarat, ut
 dicens: Die magno festivitatis factus Iesus, & cla-
 mabat dicens: si quis sitit veniat ad me, & bibat. Qui
 crediderit, flumina de ventre ejus fluent aqua viva. Et
 statim addit: Hoc autem dixit de Spiritu, quem ac-
 cepturi erant credentes in eum.

Et certè non poterat subaptiori simbolo Spi-
 ritus sancti gratia designari, quam sub aqua
 specie; sive ejus origo, & inclinatio, sive ejus
 proprietates, aut effectus considerentur. Aqua
 enim in primis manat ex rupibus, & quibus ut
 plurimum fontes scaturiunt; ex locis excelsum
 ima descendit, & è montibus profluit in convul-
 les, juxta illud Propheta Psalm. 103. Qui emittit
 fontes in convallibus, inter mediam montium petram
 ibunt aquæ.

Deinde aqua quatuor habet proprietates seu
 esse &us præcipuos; scilicet lavare, refrigerare,
 rigare ac fecundare terram, & sitim extin-
 guere.

Simi

§. III.

Cur sub ignis specie Spiritus sanctus apparere voluerit?

Mirum est quod Spiritus sanctus, qui pacis & concordiae Spiritus est, contrarias tamen & inter se pugnantis figuras assumere voluerit, & sub specie aquae & ignis, quae sibi aduersantur, in mundo visibiliter apparere. Variarum tamen & egregiarum huius rei hic suppetunt rationes.

Prima est, ut divinitatis suae infinitam potentiam & maiestatem inueneret. Nam quod forma aliqua nobilior est & superior, eo perfectius & unitius inferiora, licet diversa & contraria, in se ipsa colligit & coniectit, iuxta illud commune Scholae estatum: Quae dispersa sunt in inferioribus, unita sunt in superioribus.

Secundo per hoc significare voluit, ipsius specialiale munus esse, contraria unire, & pugnantia inter se conciliare.

Tertio, conveniens erat, quod Spiritus fecundissimus in operibus ad extra, & totius fecunditatis author & parens (ut antea fuse declaratum est) duo illa elementa assumeret, quae ad omnes generationes concurrunt, & quae sunt veluti duo prima totius fecunditatis creaturae principia: nam ex aqua & igne, sive ex calore & humore omnia generantur, ut fuse demonstrant Cicero lib. 1. de Natura Deorum, & Lactantius lib. 2. instit. cap. 1. ac egregie declarat Ovidius 1. Metamor. his versibus:

Quippe ubi temperiem sumpserit, humorque calorque Conciunt, & ab his oriuntur cuncta duobus.

Cumque sit ignis aqua pugnax, vapor humidus omnes

Res creat, & discors concordia, factibus apta est.

Denique Spiritus sanctus in mundo visibiliter apparuit, ut mundum a peccatis purgaret: unde conveniens erat, ut sub illorum elementorum specie se praeberet visibilem, quibus mundus purgatus, aut purgandus est. Mundus autem aquis diluvii olim tempore Noe purgatus est, & post diem iudicii igne purificabitur: Ergo conveniens erat, ut Spiritus sanctus sub figura aquae & ignis in mundo visibiliter appareret.

Præter has rationes generales, non desunt aliarum peculiare, quibus ostendi potest fuisse conveniens, ut Spiritus sanctus specialiter sub ignis figura & specie se praeberet visibilem. Prima est, quia ignis Divinitatis symbolum est, iuxta illud Deut. 4. Deus noster ignis consumens est: Ergo ut Spiritus sanctus se verum Deum, & Patri, Filioque consubstantialem ostenderet, oportebat ut sub ignis specie monstraretur. Ita præclare D. Gregorius homilia 30. in Evang. ubi ait: Patri & Filio coaeternus Spiritus in igne monstratur: quia incorporatus, ineffabilis atque invisibilis ignis est Deus: attestante Paulo, Deus noster ignis consumens est: Deus quippe ignis dicitur, quia per hunc peccatorum rubigo consumitur.

Item Spiritus sanctus notionalis est amor Patris & Filii: amor autem ignis quidam est, & sub ignis specie effingi solet, ac semper à Poetis inter flammam & ignem depingitur. Unde sicut Tertullianus, supra relat, de Christo dicebat: Nunquam sine aqua Christus: ita & de Spiritu sancto dicere licet: Nunquam sine igne amor, nunquam sine flamma Spiritus sanctus.

Similia reperiantur in Spiritus sancti gratia. A

Deinde sicut aqua ex montibus & locis excellis proficit in convalles; ita & gratia semper ad ima descendit, & à monte divinitatis proficit in convallem humilitatis. Unde præclare Augustinus serm. 27. de verbis Domini: Conluit aqua ad humilitatem convalis, denatatur de tumorebus vitiis. Et serm. 2. de verbis Apostoli: Cum timore & tremore, id est cum humilitate, vallem facite, imbrem sapientiae de pressa implebitur, alta siccantur. Gratia pluvia est: quid ergo miraris, si Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam? Ideo non aliam sapere, sed time: quia ut impletus; non aliam sapere, ne sic eris.

Præterea myrica illa Spiritus sancti aqua, animam laxat, & mundat à sordibus peccatorum, secundum illud Ezech. 36. Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus iniquitatibus vestris. Concupiscentiarum flammam extinguit, & temperat: unde Spiritus sanctus ab Ecclesia dulcis refrigerium appellatur. Item desertum animae peccatricis, sterile ac siccitate laborans, spiritaliter rigat & fecundat, illudque reddit veluti hortum & paradisum amoenissimum, omnium decorum ac venustate eximium, omnium virtutum floribus conspicuum, omniumque fructuum uberitate præclarum.

Demum divina hæc Spiritus sancti aqua, interiorum & carnalium desideriorum sitim extinguit, iuxta illud Christi ad Samaritanam: Omnia qui bibite ex aqua hac, sitiet iterum; qui autem biberint ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in aeternum. Et illam rationem assignans, subdit: Aquam quam ego dabo ei, fiet in eo ius aquae viventis in vitam aeternam. Cum enim gratia sit semen aeternae gloriae, quae est perfectissima omnium desideriorum quietudo, proprius ejus effectus est, omnem sitim & sitim extinguere: omniaque desideria suam ac infiniti boni possessione complere, juxta illud Prophetae: Satiabor cum apparuerit gloria tua. Hanc ergo aquam à Christo postulemus, & cum Samaritana ei dicamus: Domine da mihi hanc aquam. Sed ut illam nobis donet, aliam à nobis expolice, aquam scilicet lachrymarum. Sicut enim (inquie Chrylogorus) lachrymas paenitentium, est Spiritus sanctus multum diligit; nec minus in eis delectatur, quam in aquis Jordanis, quas sponsa suo sanctificavit. Illis libenter incubat coelestis illa columba, quae in ipso mundi exordio ferebatur super aquas. Super illas amoenissimè ludit, ac spirat divini zephyrus amoris, & ex illis ignem coelestem charitatis elicit: sicut olim tempore Nehemæ, ex aqua in puteo inventa hæc ignis exiit, ut sacra Machabæorum refert habet.

Tom. II.

Mm

Prae-

139 Præterea, Sicut ignis in propria sphaera quiescit, & extra illam in continua est agitatione & motu: ita Spiritus sanctus intra Divinitatem non operatur notionaliter, nec ullam producit personam divinam, sed est Patris & Filii suavissima quies, ac veluti *utriusque centrum*, ut quidam dicit: ad extra verò continuo operatur, & est omnium externarum operationum principium, ut supra fusè ostensum est. Et ideo Genesis primo dicitur: Spiritus Domini ferebatur super aquas. Ubi Chrysostomus: *Mihi videtur, inquit, hoc significare, quòd affuerit efficax quadam & vitalis operatio aquis, & non fuerit simpliciter aqua stans & immobilis, sed mobilis, & vitalem quandam vim habens: nam quòd immobile, omnino inutile est; quòd verò movetur, ad multa conducit.*

140 Adde, quod ignis septem habet proprietates seu effectus præcipuos, similes his quos Spiritus sanctus operatur in nobis. Ignis enim urit, purgat, illuminat, homogenea congregat, disgregat heterogenea, liquefacit, & in cinerem redigit. Similia Spiritus sanctus operatur in nobis. Nam sui amoris igne corda nostra exurit, juxta illud Augustini in Soliloquiis. *O ignis sancte, quam dulciter ardes, quam desideranter adurus! exurit, inquam, non ut consumatac destruat, sicut ignis corporeus, sed potiùs ut augeat, purget, ac perficiat, non secùs ac ignis qui Moyse in rubo apparuit, quo rubus ardebat, & non contumebatur.*

Osona-
rio 18.
in Psal.
118.

Serm. 57.
in Cantica.

Unde præclare Ambrosius: *Ignem Dominus misit in terram, non ut eam Sodomitano rursus, sicut scriptum est, arderet incendio; non ut eam donata munere fecunditatis, aut usu vel flore viriditatis exueret; opus enim suum Dominus probare magis atque augere quam minuire aut damnare consuevit. Quem ergo Dominus ignem in novo sparsit testamento, qui secretos mentium, divina ardore cognitionis, inflammarer affectus; qui vaporem fidei & devotionis adoleret, qui cupiditatem virtutis accenderet.* Et Bernardus: *Ignis qui Deus est, consumit quidem, sed non affligit; ardet suaviter, desolat feliciter. est enim verè carbo desolatorius, sed quisque in vitia exerceat vim ignis, ut in anima vicem exhibeat unctionis.*

Serm. 64

141 Secundus hujus divini ignis effectus est purgare corda, & illa à terrenis separare affectibus: cum enim Spiritus sanctus purissimus sit, & nedum sanctus, sed ipsa sanctitas, totiusque origo puritatis & sanctitatis, ut fusè antea declaratum est, non nisi in purgatis ab omni peccatorum labe cordibus requiescit. Unde merito adustionis Spiritus appellatur, quia sui amoris igne spinas & vepres peccatorum adurit. Vnde Chrysologus: *Ager quoties longè incurià sylvescit, & toto luxuria agrestu sordescit horrore, peritissimi cultoris utique semper aperitur & purgatur incendio, ac studio benigno cultor ignis apponitur, ut exustis sentibus reveletur prima facies campi, præstet agricolæ libertas, fiat facilis via vomeri, sit germinis serax sterilis diu terra, & longa ac mæsta otia lato latissima jam repenset in fructu.*

142

Ex purgatione sequitur illuminatio, quæ tertius Spiritus sancti effectus est. Sicut enim in rebus corporeis diaphaneitas est proxima dispositio ad recipiendam lucem (quæ idcirco *actus diaphani* definitur à Philosophis) ita & in spiritualibus puritas mentis est ultima dispositio ad sapientiam, quam idcirco Divus Augustinus, *purificatâ mentis intelligentiam*, appellat. Vnde postquam Spiritus sanctus humana corda sui amoris igne purgavit, confestim

A mentes eorum illuminat, & suæ infinitæ sapientiae luce perfundit, juxta illud Theroorum primo, *De excelsis misit ignem in ossibus meis, & crudivis me.* Quàm magnus ergo Doctor charitas! Quàm felix Spiritus sancti schola: Quàm velox (inquit Leo Papa) sermo sapientia: & ubi Spiritus sanctus magister est, quàm cûd discitur: quòd docetur! Ecce (subdit Gregorius) implet cu charadum puerum, & Psalmistam facit; implet pastorem armentarium, sicomoros vellentem, & Prophetam facit; implet abstinentem puerum, & judicem senum facit; implet piscatorem, & prædicatorem facit; implet persecutorem, & doctorem Gentium facit; implet publicanum, & Evangelistam facit. O qualis est artifex iste Spiritus! nullâ ad discendum morâ agitur in omne quod voluerit. Maxime ut reigerit mentem, docet, solimque resipiscere se est.

Quartus ejus effectus est congregare homogenea, omnesque fideles in unitatem fidei & charitatis colligere. Nam sicut in malo parvo (ait Gregorius) uno exterius cortice, interius grana mununtur; sic innumeros sanctæ Ecclesiæ populos unitas fidei contegit, quos intus diversitas meritorum tenet.

Disgregat etiam heterogenea, illaque ab invicem secernit: videlicet à terrenis celestibus spiritualia à carnalibus; ab humanis & creatis, divina & increata.

Denique idem amoris Spiritus, calore fidei & devotionis ardore, Sanctorum corda liquefacit, eaque per donum timoris, & virtutem humilitatis, veluti in cinerem redigit. Vnde Sponsa dicebat in Canticis: *Anima mea liquefacta est, ubi sponfus locutus est.* Et Abraham Deum allocuturus exclamabat: *Loquar ad Dominum, sicut sim pulvis & cinis.*

Non est prætermittenda alia egregia inter ignem & Spiritum sanctum similitudo & analogia. Ignis enim naturâ quidem beneficus, per accidens tamen nocet; igne everta est Sodomæ igne conflagrabit univèrsus orbis; igne torquentur dæmones; ignis denique, divina vindictæ thesaurus & instrumentum est, ut ait Tertullianus. Ita pariter Spiritus sanctus naturâ sua benignissimus ac suavissimus est, amore, charitatis est, bonitas est, ipsaque Patris, Filiique suavitas. Ille tamen lævit in impios & obduratos, & severissimam de illis vindictam sumit; amor quippe læsus fit furor, ut quidam ait; & charitas, ut inquit Bernardus, *quæ solet savire, & patienter novit irasci.* Columba ista, licet mitissima aliquando irascitur, et tunc que ira adedè timenda est, ut exclamat Propheta: *Ascie gladii columba singulis ad terram suam fugient.* Hic advocatus, qui nunc Patrem pro nobis interpellat gemitibus inenarrabilibus, in die judicii arguet mundum de peccato, de justitia, & de judicio, ut dicebat Christus Joannis decimo octavo. Ille qui nunc hominum consolator est ac defensor, tunc erit impiorum accusator, judex ac tortor. Unde miles ille epulo, qui cruciabat in flammis, nesciebat quid diceret, dum Abraham rogabat ut mitteret Lazarum, qui intingeret digitum suum in aquam, & refrigeraret linguam ejus. Nam per digitum designatur Spiritus sanctus, qui, *digitus Dei digitus*, ab Ecclesiâ appellatur: Ille autem damnatos non refrigerat, sed cruciat non solatur, sed torquet. Hæc Deum dicitur

E

aliam diuine iustitiae non hebetat, sed acuit & limat, ut hoc lenimine fiat acutior. Hic facer diuini oris flatus, non extinguit, sed accendit interuallum incendia, & prunas eius magis ardere facit, ut dicitur Job 41. Denique ignis iste (inquit Hieronymus) qui descendit super Apostolos, duplicis est naturae: sicut habet credentibus, tenebras, suppliciaque mundana.

§. IV.

Cur Spiritus sanctus in forma uenti seu spiritus vehementis aduenerit

Quarta Spiritus sancti apparitio fuit sub forma uenti & spiritus vehementis, ut dicitur Act. 2. cuius figurae & apparitionis plures etiam suppetunt rationes egregiae.

In primis Spiritus sanctus sub forma uenti apparere uoluit, ut personalis eius proprietates monstraretur: procedit enim per uiam amoris, & tanquam notionalis amor Patris & Filii; amor autem, cum sit ueluti quidam impulsus, quo uoluntas amantis impellitur in amatum, recte per uentum seu spiritum uehementem designatur. Et certe si uentus ex Aristotele, exhalatio quaedam sit, quid aptius quae ad designandam processionem Spiritus sancti? Cum enim procedat uia amoris, recte exhalatio diuina dici potest: namque est animam exhalare: unde & anima plus ubi amat, quam ubi animat, esse perhibetur.

Deinde, sicut uentorum origo abstrusa est, illaque soli cognita, qui educit eos de thesauris terrae: ita & Spiritus sancti processio, eisque in hominum mentes illapsus, secretissima & obscurissima sunt. Unde Christus dicebat Joannis tertio. Spiritus ubi uult spirat, & uocem eius audis, & nescis unde ueniat, aut quo uadat. Et Abacuc tertio. Dum ab Austro ueniet, & sanctus de monte Pharan. Ab Austro, quae regio calidissima est, uenire dicitur Spiritus sanctus, quia ex amore procedit & ex solo bonitatis & charitatis impulsu in animas sanctas illabitur. De monte uero Pharan (seu quod idem est, de monte obscuro & umbroso) profectus dicitur, quia processio eius obscurissima est, & posuit tenebras latibulum suum, ut ait Bernardus, eisque in animam iusti aduentus, seu illapsus, secretissimus, & ab humanis sensibus remotissimus, iuxta illud Job capite nono. Dimiserit ad me, non uideo eum, si abierit, non intelligam. Alluit ad hoc nesciens antiquitas: Syconii enim, teste Paulania, noctu sacrificabant uenti, sub obscuram esse dicentes eorum naturam; & Aristoteles sugillat omnes retro Philosophos in incertis naturae uenti. Sanè si ea caecutiatur homo ignorantia, ut naturam uenti adhuc ignoret, potiori ratione mens eius caligat in indagine Spiritus sancti, qui proinde iure merito uentus esse dicitur.

Præterea inter effectus uenti & Spiritus sancti plures & eximiae reperiuntur similitudines & analogiae. Uenti enim purgant aërem, colligunt nubes, easque in pluiam resoluant, glaciem liquefaciunt, & hortos perficiunt, ac suauissimos ex illis faciunt exhalare odores. Non dissimilis certe Spiritus sancti operatio: purgat enim superuacua, & noxia quaeque repellit, ut lepidè declarat Cyprianus his uerbis: Flatus ille à carnali palae corda purgat. Ignis iste factam concupiscentiam consumit. Deinde facit hic uentus nubes colligit

Tom. II.

A peccatorum in cordibus penitentium, quae charitatis igne liquefactae, in suauissimum lachrymarum imbrem soluuntur, iuxta illud Psalmistae: Flabit Spiritus eius, & fluent aquae. Unde idem Cyprianus: Quoties te uideo suspirantem, non dubito Spiritum sanctum inspirantem: quoties intueor stentem, sentio Spiritum sanctum ignoscantem. Item calidissimus ille diuini amoris flatus, corda peccatorum obdurata liquefacit, & in aquam lachrymarum resoluit, ut Augustinus egregiè declarat in hæc Psalmistae uerba: Converte Domine captiuitatem nostram, sicut torrens in Austro, ubi sic fatur: Quomodo frigus ligat aquam ne currat, ita & nos illigat frigore peccatorum gelauimus. Auster autem calidus uentus est: quando flat Auster, liquefit glacies, & implentur torrentes... Gelaueramus ergo in captiuitate, constringebant nos peccata nostra: flauit Auster Spiritus sanctus, dimissa sunt nobis peccata, soluti sumus à frigore iniquitatis, tanquam glacies in sereno, sic solvuntur peccata nostra. Denique diuinus ille amoris Auster, animam sanctam, quae amantissimus celestis Sponsi hortus est, suis inspirationibus perficit, & ex illa suauissimi nos omnium uirtutum facit exhalare odores, ac stillare aromatum charismata. Hoc apprimè noverat Sponsa in Canticis, dum caelestem Sponsum, seu Spiritum sanctum alloquens dicebat: Veni Auster, perfusa hortum meum, & fluent aromata illius.

B

C

D

E

149

Lib. de panibus cap. 14

M m 2

Serm.
54. in
Cantica.

Ei quorum conversatio in cœlis est, in timore & tremore propriam operantur salutem, eò timidiore quò sanctiores. Time ergo (inquit Bernardus) cum arripserit gratia; time, cum abierit, time cum demò revertetur, & hoc est semper pavidum esse. Succedant vicissim sibi animo tres isti timores, secundum quod gratia vel adesse dignatur, vel offensa recedere, seu iterum placata redire sentietur.

§ V.

Cur Spiritus sanctus, sub figura linguæ igneæ, super Apostolorum capita descenderit?

150 Plures hujus apparitionis, seu figuræ, sancti Patres adducunt rationes.

Prima & præcipua est: Quia Spiritus sanctus venit, ut Christum clarificaret, & manifestaret hominibus; juxta illud Joan. 16. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet: interpres autem verbi in mente latentis, est lingua, quæ per sermonem ac loquelam illud exterius prodit & manifestat: Ergo convenienter erat, ut Spiritus sanctus sub specie linguæ Apostolis appareret. Hanc rationem insinuat D. Antonius de Padua serm. 1. de Spiritu sancto: Linguas inquit, attulit, qui pro Verbo venit: cognat enim linguam cum verbo, ut ab invicem nequeant separari.

151 Secunda ratio est Augustini serm. 187. de tempore, ubi docet, quod quia per confusionem linguarum, quæ contigit in ædificatione turris Babel, dissipatus erat mundus, congruum erat illum in unitatem fidei & charitatis per Spiritum sanctum, sub forma linguæ igneæ apparentem, reduci. Earum (inquit) linguarum diversitate, Ecclesia conciliat unitatem; ut quod discordia dissipaverat, colligeret charitas; & humani generis, tanquam unius corporis membra dispersa, ad unum caput Christum compaginata, redigeret, & in sancti corporis unitatem dilectionis igne constaret. Unde Spiritus sanctus scientiam vocis habere dicitur, juxta illud Psalmistæ: Spiritus Domini replevit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia, scientiam habet vocis. Scientia vocis est musica, quæ diversitatem vocum & tonorum suavi concordia temperat. Scientiam istam Spiritus sanctus habere dicitur, quia diversas gentes & populos, unius Evangelicæ veritatis concentu & concordia mitigat, ac in unitatem fidei congregat. Venit ergo Spiritus sanctus tanquam doctissimus veritatis præceptor. Nam sicut in musica, & harmonico choro, in quo variæ resonant voces, & ad melodiam concinunt, quædam altè modulata sublimius personant; aliæ profundum musicæ gradum infimius tenent; aliæ mediarum servant tenorem; nec vocum diversitas harmoniam confundit, sed mirè servat, & eleganter concinnat, imò ex vocum varietate concors discordia modulatè conflatur: sic in Evangelicæ veritatis & doctrinæ concentu, (inquit Rupertus) licet variæ sint Doctorum & Prædicatorum linguæ, unius tamen debet esse sententiæ consensus: idèd licet sub variis & dispersis linguis Spiritus sanctus apparuerit, unicus tamen ignis supra singulos sedit.

152 Tertia ratio insinuat D. Gregorius hom. 30 in Evang. dicente: In linguis igneas apparuit Spiritus, quia omnes quos repleverit, arduentes pariter & loquentes facit. Concionatoris enim, & viri Apostolici lingua, ignea esse debet, ut divini amoris flamas in cordibus hominum accendat. Unde ibidem addit Gregorius: Linguas igneas Doctores ha-

Abent, quia dum Deum amandum prædicant, corda audientium inflamment. Nam otiosus est sermo Doctoris, si præbere non valeat incendium amoris. Et Doctor mellissimus de sancto Andrea loquens sic ait: Ex abundantia cordis eo loquuntur est, & charitas quæ fovebat in corde, quasi scintillas quasdam ardentissimas, mittebat in voce.

Nec mirum quòd viri Apostolici ignitum debeant habere eloquium, & linguam divini amoris igne flagrantem: sunt enim divini verbi dispensatores ac ministri, Dei autem Verbum, eodem lucidum est, ac splendidum, sed dignitum & ardens, & divinum spirans ac inspirans ardorem: etenim Pater æternus Verbum producit, non qualecumque, sed Verbum spirans amorem ut supra ex D. Thoma vidimus.

Denique Spiritus sanctus venit ut hominem interiorè reformaret: & idèd ab Augustino, Patris Redemptoris appellatur; hominis autem reformatio debet à lingua incipere, quæ (teste D. Jacobo) est universitas iniquitatis. Omnia corporis nostri membra servant iniquitati, ut testatur Apostolus ad Rom. 7. attamen hoc membrum illi, alterum huic lingua omnibus. Est equippè armamentarium omnis generis sceleribus; impudicitia, quia ipsa est quæ loquitur, proderitque amorem; furto, quia pauperem circumvenit; quidam suis verbis adulatoris palliando vitium vindictæ, furoris, superbiæ, &c. Hinc bellè Chrysostomus de lingua divitis Epulonis sic ait: Lingua plus ardet, quæ misericordia ut fieret jubere negligit; in lingua majus sentit incendium, quæ maledixit pauperi, misericordiam contr' adiecit. Lingua in tormentum proximi est, quæ derogando pauperi, pauperi blasphemari dithorem.

Totus mundus positus est in maligno, sive (ut interpretatur Angelicus Doctor) in maligne, sed præ cæteris corporis humani membris, lingua malo igne inflammatur. Unde à D. Jacobo rota ignita & inflammata appellatur. Ut ergo præcipuum hoc corporis membrum & organum expiaretur, oportebat illud lacro Spiritus sancti igne purificari: & idèd convenientissimè in figura linguæ igneæ Spiritus sanctus apparuit.

DISPUTATIO XI.

DE CONSTITUTIVO DIVINARUM PERSONARUM.

Ad questionem 40. D. Thome.

153 Postquam D. Thomas personas divinitam in communi, quàm in particulari, absolute consideravit, illas denique comparat ad alia quæ connotant. Et primò ad essentialiam quam includunt, questione trigesima nona secundò ad relationes quibus constituentur, questione quadagesima: tertio ad actus notionales quos eliciunt, vel terminant, quæstione quadagesima prima: quarto ad invicem illarum confert, questione quadagesima secunda: & tandem comparat illas ad creaturas, ad quæ mittuntur, quæst. 43.

De his omnibus divinarum personarum comparationibus nos agemus in præsentia: quia quæ concernunt comparationem ipsarum ad creaturas,